

Juridiska Institutionen

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet

Programmet för Juris Kandidatexamen

Tillämpade studier, 20 poäng

HT 2001

FÖRTAL
Rätten till personlig integritet

Jennifer Nilson

Handledare:
Gösta Westerlund,

<u>1. Inledning</u>	1
<u>1.1 Bakgrund</u>	1
<u>1.2 Syfte</u>	2
<u>1.3 Metod</u>	3
<u>1.4 Avgränsning</u>	3
<u>1.5 Disposition</u>	3
<u>2. Ärekränkingsbrotten</u>	4
<u>Objektiv samt Subjektiv ärekränkning</u>	4
<u>Tidigare lagstiftning</u>	4
<u>2.1 Förtal</u>	6
<u>2.1.1 5 kap. 1 § 1 st BrB</u>	6
<u>2.1.1.1 Lämnandet riktat till en annan människa</u>	7
<u>2.1.1.2 Lämnande av uppgift</u>	7
<u>2.1.1.3 Till annan än den kränkte</u>	8
<u>2.1.1.4 Uppgiften skall vara av nedsättande beskaffenhet</u>	9
<u>Värdeomdömen</u>	9
<u>Missaktning</u>	10
<u>2.1.2 5 kap. 1 § 2 st BrB</u>	11
<u>2.1.2.1 Sanningsbevisning</u>	13
<u>2.1.2.2. Socialadekvata gärningar</u>	14
<u>2.1.3 Tryckt skrift</u>	14
<u>2.2 Grovt förtal</u>	15
<u>2.3 Förolämpning</u>	16
<u>3. Tryckfriheten</u>	18
<u>3.1 Tryckfrihetsförordningen</u>	18
<u>3.1.1 Ansvar enligt tryckfrihetsförordningen</u>	19
<u>3.2 Tryckfrihetsförordningen och ärekränkingsbrotten</u>	20
<u>3.3 Intressekollisioner och straffrihetsgrunder</u>	21
<u>3.3.1 Försvarligt att lämna uppgift</u>	22
<u>Konkreta intressekonflikter</u>	22
<u>Kritikrätten</u>	22
<u>Det dagliga livets yttranderätt</u>	22
<u>Vetenskapliga sammanhang</u>	23
<u>Konstnärliga och litterära sammanhang</u>	23
<u>3.3.2 Sanning och skälig grund</u>	23
<u>4. Pressetiken</u>	26
<u>4.1 Egentlig pressetik</u>	26
<u>4.2 Reglerad pressetik</u>	27
<u>4.2.1 Publicistklubben och publicistregler</u>	28
<u>4.2.2 Pressens opinionsnämnd och Pressombudsman</u>	28
<u>4.3 Offentligt och privat</u>	29
<u>4.4 Rättspraxis</u>	31
<u>5. Skvaller</u>	35
<u>5.1 Eva Dahlgren</u>	35
<u>5.2 Regina Lund</u>	37
<u>5.3 Mark Levengood</u>	38
<u>5.4 Pernilla Wahlgren</u>	39
<u>5.5 Carola Sögaard</u>	39
<u>5.6 Summering</u>	41

6. Egna synpunkter	42
Bilaga 1	47
Regeringsformen	47
1 KAP. 9§	47
Bilaga 2	48
Tryckfrihetsförordningen	48
1 KAP. Om tryckfrihet	48
7 KAP. Om tryckfrihetsbrott	48
8 KAP. Ansvarighetsregler	49
Bilaga 3	50
Spelregler för press, radio och tv	50
Bilaga 4	54
DN Debatt 1999-06-03	54
Bilaga 5	57
Expressen 2001-03-16	57
Källförteckning	58
Offentligt tryck	58
Rättsfall	58
Litteratur	58
Tidskrifter	59
Se & Hör	59
Hänt Extra	59
Dagens Nyheter	59
Göteborgs Posten	59
Expressen	59
Internetadresser	59

1. Inledning

1.1 Bakgrund

När jag såg Se & Hörs löpsedel i maj 1999, som dominerades av en stor färgbild från två svenska kändisars Thailandsemester och vad denna bild visade, började tankarna om *får man verkligen göra så?* snurra i mitt huvud. Var går gränsen för vad en tidning får sätta på löpsedeln? När har tidningarna passerat vad som är etiskt och moraliskt riktigt? Framför allt; var går gränsen för vad som är juridiskt korrekt behandling av personer i media?

Vad som skilde just denna löpsedel från de flesta andra var valet av bild. Uppenbart tagen med teleobjektiv då bilden var förstorad och kornig. Men, man kunde ändå tydligt se två personer solandes på en strand, varav en person med bar överkropp. Under en veckas tid hängde denna löpsedel för allmän beskådan och kunde man inte urskilja vem personen var så hjälpte texten på löpsedeln till med identifiering. Många hade säkert inte reagerat så starkt mot just behandling av text och bild, kanske inte ens personen ifråga själv, om det hade handlat om en man i badbyxor. Men, i detta fall handlade det om Eva Dahlgren en välkänd kvinnlig svensk musiker som hängdes ut topless till allmän beskådan. Denna uppsats kommer således att handla om de frågor som kan komma ifråga vid behandling av just kändisar i svensk veckopress.

Den juridiska aspekten består i att främst diskutera svenska veckotidningar och då i synnerhet de så kallade skvallertidningarna, det vill säga Se & Hör, Svensk Damtidning och Hänt Extra. Alla dessa tidningar har stor spridning. Dessa tidningars hantering av material kommer att fokuseras på svenska individer. Även utländska personer behandlas i tidningarna, men i min uppsats ligger begränsningen inom Sverige. Varför har jag då valt de begränsningarna? Skvallertidningarna är lite speciella i sin typ av *nyhetsrapportering*, dels för att de ofta behandlar känsliga ämnen, men också för att det finns en viss grad av sensationsjournalistik i sättet att rapportera *nyheter*. Att det är svenska personer som har lättast att känna sig kränkta av dessa tidningars behandling, är lätt att förstå då det är i Sverige som dessa personer har sina familjer, släkt och vänner. Relationer som även de berörs av vad som står på löpsedlar och i tidningarna.

Varför har jag då valt att koncentrera uppsatsen kring så kallade kändisar och skvallertidningar? När vi läste straff- och processrätt gick vi igenom paragraferna som behandlade ärekränkning. Det var då vi fick veta att offentliga personer fick finna sig i att *tåla lite mer*. Jag ställde mig då frågan om vad som har hänt med Regeringsformens fina formulering i 1:9 om att alla är lika inför lagen.¹ För visst ter det sig som att offentliga personer blir särbehandlade när de måste finna sig i att tåla mer?

En fråga att försöka besvara i denna uppsats blir vilka som inryms under begreppet *offentlig person*. Är man en offentlig person om man jobbar inom politik, förvaltning eller kommun? Är man en offentlig person om man varit med i melodifestivalen, i TV eller radio? Hur välkänd måste man vara för att vara offentlig person? Har Robinson-deltagare, TV-hallåor, Radiopratare, Carola och Kungen samma skydd? Ett paradigm är att: är man inte känd vill skvallerpresse inte skriva om dig, då har du ett starkt skydd. Vill skvallerpresse skriva om dig, då är du en kändis och då sjunker genast ditt skydd. De som verkligen behöver ett starkt skydd, då de är intressanta för skvallerpresse har inte något starkt stöd i lagen, och de som inte behöver något skydd har ett starkt sådant. Ytterligare en aspekt på kändis/offentlig person problemet är vilka aspekter av personens liv som är offentligt respektive privat. Är det endast det som personen ifråga utövar som artist eller politiker som berörs, eller skall man få *tåla mer* även vad det gäller privatlivet. Var går gränsen, om det över huvudtaget finns någon gräns?

Den juridiska diskussionen kommer således att bli en undersökning i huruvida det föreligger ett tillräckligt skydd för offentliga personer i gällande lag. Jag vill dock påpeka att jag inte här kommer att komma med några färdiga lösningar på de eventuella problemen utan snarare påvisa brister och möjliga lösningar.

1.2 Syfte

Med denna uppsats vill jag främst visa på att det kanske trots allt bör finnas ett bättre skydd för offentliga personer. Det skydd som finns i dagens ärekränkingsparagrafer ter sig vara otillräckligt, det kanske rent av är omodernt? Syftet blir därmed att undersöka hur rättsläget ser ut i dag för offentliga personer i Sverige, då de anser sig vara utsatta för kränkande handlingar.

¹ Se Bilaga 1

1.3 Metod

För att undersöka rättsläget gick jag den gamla hederliga vägen, det vill säga via lagtext och dess kommentarer, till förarbeten, rättspraxis och doktrin. Doktrinen på området är främst författad av Hans-Gunnar Axberger, som i mångt och mycket tycks intressera sig för samma ämne som jag, det vill säga förhållandet mellan pressetik och personlig integritet. Min empiriska undersökning gick ut på att studera skvallertidningar och deras behandling kändisar. Jag valde att fokusera materialet kring några utvalda personer som har figurerat flitigt i skvallerpressen. Viss information har jag funnit på internet, bland annat genom diverse web-sajter som är bundna till journalistbranschen.

1.4 Avgränsning

Avgränsningen i detta kapitel ligger främst i att det endast gäller nu levande personer, det vill säga förtal av avliden är inte med. Jag har också valt att begränsa mig till endast skvallertidningars behandling av offentliga personer. Den dags- och kvällspress som är citerad i uppsatsen är endast i form av motattack och motargument till skvallerpressen. Av de tryckfrihetsrättsliga reglerna kommer jag endast att beröra de som är relevanta i förhållande till Brottbalkens regler. Således kommer jag inte att beröra meddelarfrihet och skyddande av källa, trots att dessa två områden är nog så intressanta vad det gäller detta ämne. Men, jag känner att de skulle behöva en egen uppsats för att få tillräckligt med utrymme.

1.5 Disposition

Jag kommer att behandla förolämpning och förtal i kapitel 2. Sverige har en stark tryckfrihet därför behandlas dessa regler för sig själva i kapitel 3. Journalister är bundna av pressetiska regler och dessa behandlar jag i kapitel 4. I detta kapitel försöker jag också utreda begreppen offentlig person och kändis. Som exemplifiering kommer jag i kapitel 5 att behandla skvallerpressens rapportering av några utvalda kändisar. Som avslutning kommer i kapitel 6 en sammanfattning av vad jag funnit i min undersökning, samt en diskussion huruvida skyddet för den personliga integriteten idag är tillräckligt, eller om det kan behövas en förändring i det svenska rättskyddet.

2. Ärekränkingsbrotten

Ärekränkingsbrotten kan med all sannolikhet sägas tillhöra de bestämmelser som av domstol tillämpas mest sällan. När de sedan väl tillämpas visar ofta påföljder alternativt utdömt skadestånd att rättsordningen inte direkt prioriterar dessa brott. Axberger skriver i sin avhandling *Tryckfrihetens Gränser* att ”bestämmelsernas allmänpreventiva verkan torde inte vara särdeles betydande; vad som är rätt och riktigt på detta område avgörs mer av moralregler än av rättsregler”.²

Objektiv samt Subjektiv ärekränkning

Bestämmelserna kring ärekränkingsbrotten är till för att skydda en persons ära. I lagtexten framgår det att det finns två aspekter av *ära* och dessa skyddas på två olika sätt. Det är denna uppdelning av *äran* som gör att ärekränkingsbrotten är uppdelade på förtal och förolämpning. För det första, den *objektiva äran*, vilken berör det anseende som personen har bland andra individer, d v s personens goda namn och rykte. För det andra, den *subjektiva äran*, som är personens egna känsla av att ha blivit kränkt. Den objektiva kränkningen är vad som i lagstiftningen betraktas som förtal, den subjektiva kränkningen är förolämpning. Ytterligare en skillnad mellan förtal och förolämpning är att det är förtal när uppgiften lämnas till annan än den som omnämns, syftet är att sprida uppgiften. Förolämpning däremot, riktas direkt mot den kränkte genom yttranden eller beteende i ord eller handling.³ Den objektiva ärekränkningen måste vara av en mer konkret art än den subjektiva, vid den subjektiva ärekränkningen kan det räcka med rena värdeomdömen eller smädelser.

Tidigare lagstiftning

I den tidigare lagstiftningen påbjöds endast skydd för enskild person, d v s juridiska personer eller en kollektiv enhet kunde inte åberopa ärekränkingsbrotten. Lagen visade sig dock omöjlig att tillämpa till vissa delar och därmed fick rättstillämpningen ta andra vägar och bortse från lagstiftningen. Det uttryckte sig bland annat i att offentliga personer var underkastade en allmän kritikrätt, vilket kom att begränsa ärekränkingsbrottens räckvidd. Det ledde också till att bestämmelserna kom att

² Axberger I s 216

³ Holmqvist mfl s 231

kritiseras starkt. Man kom därför att påbörja arbetet på att författa nya lagregler gällande ärekränkingsbrotten.⁴

De nya bestämmelserna i brottsbalkens femte kapitel bygger på den ursprungliga tanken om att kriminalisera ärekränkningen och de ansluter till den tidigare uppdelningen mellan förtal och förolämpning. Ändrandet av dessa bestämmelser skedde dock inte helt smärtfritt, straffrättskommittén, departementschefen och lagrådet antog skilda ståndpunkter. Kommittén föreslog en grundlig revidering av ärekränkingsbrotten och då i synnerhet bestämmelserna rörande förbudet mot sanningsbevisning. Departementschefen ansåg att kommittén lade alltför stor vikt på sanning och osanning, han anförde vid 1958 års lagremiss bland annat att;

Det torde emellertid ligga i sakens natur att möjligheterna att genom åtal vid domstol komma till rätta med ärekränkning oftast är ringa. Kommittéen menar att detta sammanhänger med förbudet mot sanningsbevisning. Det synes emellertid tveksamt om detta antagande är riktigt annat än i begränsad utsträckning. Svårigheterna att domstolsvägen ingripa mot ärekränkning torde vara betydande även i länder där sanningsbevisning i ärekränkingsmål är tillåten. Det är nämligen tydligt att ett yttrande ofta kan vara kränkande, oavsett riktigheten av däri ingående faktiska moment, och att därför bevisning om ett påståendes oriktighet icke alltid undanröjer kränkningen.⁵

Lagrådet anmärkte;

Den i remissprotokollet framhävda synpunkten synes ha lett till att sanna uppgifter enligt förslaget kriminaliserats i för stor omfattning. Det är i vart fall svårt att i den förslagna lagtexten finna stöd för den begränsning i detta hänseende som enligt lagrådets mening är önskvärd.⁶

Kritiken mot remissförslaget kom i stort att lämnas utan hänseende och det upplägg som presenterades i 1958 års departementsförslag bibehölls i den nuvarande utformningen av femte kapitlet BrB.⁷ Förtal och förolämpning finns att finna i femte kapitlet BrB; där 1 § handlar om förtal, 2 § om grovt förtal, samt 3 § om förolämpning. Utav dessa tre kan förolämpning ses som en subsidiär paragraf i förhållande till förtal och grovt förtal, då 3 § är tillämplig endast om man ej kan tillämpa 1 eller 2 §.⁸ Det finns ingen möjlighet att

⁴ Holmqvist mfl s 231-2

⁵ Prop 1962:10 s 143

⁶ Holmqvist mfl s 235

⁷ Holmqvist mfl s 236

⁸ Holmqvist mfl s 236

tillämpa förolämpning utifall att det skulle vara frågan om lindrigt förtal eller liknande, då 1 § ej kan tillämpas på grund av att gärningen ej uppfyller rekvisiten i 3 §.⁹

2.1 Förtal

1§ Den som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för *förtal* till böter.

Var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgift i saken, och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skäligen grund för den, skall ej dömas till ansvar.

Som synes är förtalsparagrafen uppdelad i två stycken, dessa kommer att behandlas var för sig då de berör olika aspekter på förtalsbrottet.

2.1.1 5 kap. 1 § 1 st BrB

Huvudregeln för förtal ställs upp i första stycket av förtalsparagrafen, d v s att den som utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller på annat sätt lämnar uppgift som kan utsätta annan för missaktning skall dömas för förtal. Den brottsliga gärningen vid förtal är att någon lämnar en uppgift som har till syfte att utsätta en annan person för andras missaktning. Några exempel på detta ges i paragrafen, att peka ut en person som brottslig eller att ange att en person har ett förkastligt levnadssätt. Ett rekvisit som skall uppfyllas är att uppgiften måste kunna leda till andra medborgares missaktning. Det är dock tillräckligt att lämnandet av uppgiften har till syfte att utsätta vederbörande för andras missaktning. Det behövs inte förebibras någon bevisning på att missaktning verkligen har skett. Första stycket kan således delas upp i fyra moment som måste inträffa för att förtalsparagrafen skall bli tillämplig.¹⁰

För det första skall uppgiften vara riktad till en annan människa, för det andra skall det lämnas en uppgift, för det tredje skall lämnandet ske till annan än den omtalade d v s till tredje man, för det fjärde skall uppgiften vara av nedsättande beskaffenhet. Rekvisiten i förtalsparagrafen måste vara subjektivt täckta, däremot finns det inget krav på att skada måste ha uppkommit genom lämnandet av uppgiften. Ej heller krävs uppsåt till skada vid ärekränkingsbrotten. Det är tillräckligt att gärningsmannen har haft ett eventuellt

⁹ NJA II 1962 s 141.

¹⁰ Holmqvist mfl s 237

uppsåt, det vill säga att trots att han insett att skada var möjlig skulle han ändå lämnat uppgiften.¹¹

2.1.1.1 Lämnandet riktat till en annan människa

Det måste ske ett lämnande till en annan levande människa, som därmed kan få en uppfattning om den omtalade.

2.1.1.2 Lämnande av uppgift

Något av en självklarhet är att personen som uppgiften gäller måste vara vid liv, gäller det en avliden person blir det istället frågan om 4 § i 5:e kapitlet BrB, vilket jag inte kommer att behandla i denna uppsats.

Det måste även vara frågan om en uppgift som berör en bestämd person.¹² Huruvida den som är utpekad skall vara klart definierad eller inte är dock något som har diskuterats. Tidigare berörde inte ärekränkingsbrotten t ex kollektiva enheter eller juridiska personer. Holmqvist med flera säger i sin kommentar till paragrafen att huvudregeln bör tolkas mer extensivt än att endast beröra en enda människa. Trots att det inte föreligger något särskilt stadgande vad gäller kollektiva enheter, säger Holmqvist med flera att; ”I anslutning till äldre rättstillämpning bör huvudregeln anses tillämplig på sådana yttranden som formellt avser t.ex. en juridisk person, en kår, invånarna i ett hus eller annan grupp men som måste så förstås att en eller flera bestämda personer därigenom utpekas”.¹³ Skulle lämnandet av uppgift röra en liten firma med en ensam eller ett fåtal anställda, då är det frågan om förtal av den eller dessa personer, eftersom de lätt kan identifieras. Axberger skriver ”Rättsligt är det av vikt att fastslå, att endast det formella faktum att man i ett uttalande inte nämner en persons namn, eller att man på annat sätt undviker mer uppenbara kännetecken, inte utgör något hinder för ansvar om någon likväl utpekats och kan förknippas med de nedsättande uppgifterna”.¹⁴

¹¹ Axberger I s 227

¹² Holmqvist mfl s 237

¹³ Holmqvist mfl s 238

¹⁴ Axberger I s 232

Det krävs därmed, för att ett lämnande av en uppgift skall bli straffbart, att det framgår vem som åsyftas. Den omtalade måste vara identifierad, vilket blir en bevisfråga som rätten får avgöra. Då förtalsbrott ej kräver att uppgiften har lämnats till en vidare krets, räcker det att en enda person kan identifiera den omtalade personen, detta oavsett om identifiering beror på en tillfällighet eller ej. Skulle identifiering ha skett av ren tillfällighet har detta naturligtvis inverkan på uppsåtsbedömningen.¹⁵ Det krävs dock att gärningsmannen haft eventuellt uppsåt i förhållande till möjligheten att identifiera den omtalade.¹⁶

Ett lämnande av uppgift kan ske på flera olika sätt. Vanligast är att det sker genom tal eller skrift, men även en bild har ansetts kunna innebära förtal.¹⁷ Gester kan också leda till förtal, det mest självklara fallet är naturligtvis teckenspråk. Jareborg hävdar även att insinuationer kan vara former av spridande, problemet är dock i dessa fall att avgöra vilken uppgift det är som sprids, mottagaren måste ha fått en viss uppfattning genom slutledningar. Förtal kan ske även om lämnandet förses med reservationer eller villkor.¹⁸ Det är också fråga om förtal, trots att gärningsmannen riktar sig direkt mot den angripne, om det finns en ytterligare en person närvarande som kan uppfatta uppgiften. Skulle gärningen beröra både förtal och förolämpning skall endast dömas för förtal.¹⁹

2.1.1.3 Till annan än den kränkte

Lämnandet av uppgiften skall lämnas till annan än den som kränks för att det skall vara frågan om förtal, detta är den objektiva förutsättningen för ärekränkingsbrotten. Vad gäller själva lämnandet behöver detta inte vara direkt riktat till tredje man utan det är tillräckligt för straffbarhet att tredje man är närvarande och uppfattar lämnandet. Denna uppgift behöver inte vara en nyhet för tredje man, det föreligger förtal även om tredje man redan kände till uppgiften. Det har inte heller någon betydelse var i *spridningskedjan* uppgiftslämnaren befinner sig, uppsåt för förtal kvarligger även om uppgiften skulle vara *allmänt känd*.²⁰ Ett undantag är dock om diskussionen sker

¹⁵ Axberger I s 231

¹⁶ Axberger I s 232

¹⁷ SOU 1953:14 s199

¹⁸ Jareborg s 294

¹⁹ Jareborg s295

²⁰ Holmqvist mfl s 238

mellan fyra ögon eller om pressen diskuterar allmänt kända förhållanden, då är det ej förtal, men skulle detta leda till att uppgiften fick en större spridning än tidigare, blir förhållandet det omvända.²¹

2.1.1.4 Uppgiften skall vara av nedsättande beskaffenhet

Sättet på vilken uppgiften lämnas har ingen vikt vid bedömande huruvida det är förtal eller ej. Vid denna bedömning är det endast uppgiftens innehåll som är av betydelse. Gärningsmannen behöver inte antyda att han tror att uppgifterna är sanna för att råka illa ut. Det räcker med att lämna information om vad någon annan sagt, gjort, etc antingen genom citat eller återgivande av uppgift.²²

Värdeomdömen

Huruvida ett rent värdeomdöme skall kunna ge upphov till förtal har diskuterats. Det finns de som anser att det måste vara frågan om en uppgift, endast ett värdeomdöme skulle inte falla in under förtalsparagrafen. Axberger, styrker sitt krav på att det skall vara en uppgift, genom att hänvisa till lagtext och uttalanden i motiven.²³ Han säger att rena värdeomdömen, som är rent *allmänt förklenande* inte kan bli föremål för förtal. Vidare fortsätter han att säga att renodlade värdeomdömen är sällsynta, men de som skulle kunna inberäknas är typen av uttalande i stil med *klantskalle* eller *gubbjävel*. Viktigt i detta sammanhang är att komma ihåg att ”ett värdeomdöme som anspelar på en mer preciserad uppgift bör kunna likställas med ett lämnande av denna uppgift”.²⁴ Detta betyder att lämnas uppgift om att en kvinna är en *hora* och detta avser hennes yrke och inte en värdering, kan uttalandet falla in under förtalsbrott.²⁵ Jareborg, å andra sidan säger: ”Allmänt hållna omdömen är minst lika farliga för en persons anseende som mer precisa påståenden. Huvudsaken är att sanningsbevisning är möjlig.”²⁶ Straffrättskommittén, ansåg att det typiskt sett var ett allvarligare angrepp på någon att lämna uppgift om nedsättande fakta än att säga allmänt förklenande omdömen.²⁷ Homqvist med flera menar att den ärekränkande uppgiften behöver inte behandla ett

²¹ Axberger I s 232

²² Jareborg s 294

²³ Axberger I s 228

²⁴ Axberger I s 229

²⁵ Axberger I s 229

²⁶ Jareborg s 294

²⁷ SOU 1953:14 s179

faktum, d v s något som uppges föreligga eller ha inträffat, det räcker med ett allmänt ärekränkande omdöme. Men, däremot måste det finnas någon bestämdhet i uppgiften; den får inte endast vara ett värdeomdöme.²⁸

Missaktning

Då frågan huruvida uppgiften är sann eller inte, inte finns med bland brottsförutsättningarna i paragrafen, spelar det således ingen roll vilken uppfattning gärningsmannen har av uppgiftens sanningshalt.²⁹ Det är de bakomliggande förhållandena som uttalandet eventuellt syftar på som blir den lämnade uppgiften och därmed objektet för en förtalsprövning.³⁰ ”Det utmärkande för uttalandena bör vara att de genom sitt innehåll typiskt sett duger för att utsätta denne för andras missaktning”.³¹ Frågan blir att utreda vad som är en nedsättande beskaffenhet, d v s vad andra personer i den utsattes omgivning anser som nedsättande. Holmqvist med flera säger i enlighet med kommittén att ”Det skall alltså inte krävas att den ärekränkande uppgiften är nedsättande för den kränktes medborgerliga anseende enligt den uppfattning som kan sägas vara allmänt rådande eller förhärskande i samhället i dess helhet, utan det är tillräckligt att uppgiften är nedsättande för den kränktes anseende i de särskilda kretsar som han tillhör”.³² Bedömningen huruvida uppgiften är kränkande eller inte skall således ske utifrån den kränktes synpunkt. Värderingarna i de kretsar där personen ifråga bland annat bor, arbetar eller umgås, skall ligga till grund för hur en uppgift bedöms.³³ Speciellt viktigt blir detta med tanke på att de gängse värderingarna i samhället ändras under tidens gång. Detta var något som departementschefen påpekade redan i propositionen till gällande lagstiftning. Det blir därmed upp till domstolarna att fastställa huruvida uppgiften är missaktande i varje enskilt fall, utifrån gällande värderingar.³⁴

Domstolarna får dock inte bestämma denna kretsen alltför snävt. Att det handlar om en *speciell* krets som skall utsättas för missaktning får vi reda på genom rekvisitet *andras*

²⁸ Holmqvist mfl s 239

²⁹ Holmqvist mfl s 248

³⁰ Axberger I s 229

³¹ Holmqvist mfl s 239

³² Holmqvist mfl s 240

³³ Axberger I s 233

³⁴ Prop 1962:10 B s142

missaktning.³⁵ Tolkningen av *andras missaktning* måste anses bli extensiv.³⁶ Det räcker att det funnits en fara, det vill säga att uppgiften *är ägnad att* utsätta den kränkte för andras missaktning, det är ingen nödvändighet att detta verkligen har skett. Farerekvisitet *är ägnad att* betyder att det är fråga om en *abstrakt fara*, det vill säga möjligheten att uppgiften typiskt sett kan utsätta någon för andras missaktning är tillräcklig. Som ett subjektivt rekvisit krävs att det föreligger ett uppsåt från gärningsmannen i förhållande till de brottsförutsättningar som nämns i första stycket. Lämnandet skall ha skett uppsåtligt till en annan person och gärningsmannen skall ha haft kännedom om att denna uppgift kunnat skada den kränkte personen. I förtalsparagrafens gärningsbeskrivning uppges två exempel, det kan vara frågan om klandervärt leverne eller brottslighet av allvarligare beskaffenhet.³⁷ Skulle uppgiften beröra den kränktes privatliv kan *nedläggande beskaffenhet* föreligga i uppgiftens intimitet. Att offentliggöra någons privatliv kan därmed vara att anse som att ha till syfte att utsätta den kränkte för andras missaktningar. I dagens samhälle skulle ett exempel kunna vara att någon blir utpekad som homosexuell, utan att denne själv offentligen har uppgett sin sexuella läggning. Ytterligare exempel är påhittade skilsmässor, förhållanden, barnadoptioner, d v s det mesta som rör den privata sfären.³⁸

2.1.2 5 kap. 1 § 2 st BrB

I första stycket av femte paragrafen behandlas huvudregeln, denna kompletteras med andra stycket som föreskriver ansvarsfrihet vid så kallade intressekollisioner. Axberger åberopar tre olika situationer vilka är straffrihetsgrundande. För det första, när gärningsmannen är skyldig att yttra sig, som vid till exempel vittnesplikt. För det andra, övriga intressekollisioner, situationer då gärningsmannen kan åberopa ett allmänt eller ett enskilt intresse. Detta intresse kan bedömas som viktigare än de av förtalsparagrafen skyddade intressena, ett exempel är rätten till nyhetsrapportering. För det tredje, vissa situationer som i sig inte är att anse som intressekollisioner, men där det med hänsyn till omständigheterna kan anses försvarligt att lämna en uppgift, exempelvis rätten att yttra sig i vardagligt umgänge.³⁹

³⁵ Holmqvist mfl s 240

³⁶ Axberger I s 232

³⁷ Axberger I s 233

³⁸ Axberger I s 234

Ansvar för förtal utgår inte om personen är skyldig att uttala sig, eller om det på grund av rådande omständigheter var försvarligt att lämna uppgiften. Ett exempel på när det föreligger en skyldighet att yttra sig är vid vittnesplikt.⁴⁰ Till detta skall dock läggas rekvisiten om att det skall ske bevisning som visar att uppgiften är sann eller att det fanns skälig grund att anta att den var sann. Detta är det enda undantaget, annars är förtal straffbart oavsett om uppgiften är sann eller inte, sanningsfrågan i förtalsparagrafen blir således likgiltig som huvudregel. Syftet med förtalsbestämmelsen är att kunna klandra varje uppgift som kan äventyra en medmänniskas ära och anseende.⁴¹ Bevisbördan åvilar vid förtalsbrott den tilltalade i förtalsmålet.⁴²

Ett försök till klargörande av vilka situationer som inbegrips i det andra stycket anfördes av departementschefen vid lagrådsremissen 1958;

I den offentliga diskussionen, såväl i tal som i skrift, upprätthålles i vårt land en vidsträckt yttrandefrihet. Denna yttrandefrihet är grundvalen för ett demokratiskt samhällsskick. Det måste finnas utrymme för den politiska debatten, liksom också andra samhällseliga, kulturella och vetenskapliga frågor måste få ventileras, även om därigenom enskilda personer skulle i viss mån angripas. Ett annat viktigt område, där yttrandefriheten bör särskilt beaktas, är den yrkesmässiga nyhetsförmedlingen. Det är ett allmänt samhällseligt intresse att nyhetsförmedlingen är fullständig och vederhäftig, och detta intresse kan därför ofta få väga över den enskildes anspråk på skydd mot kränkande uttalanden. Jag åsyftar därvid den rutinmässiga strömmen av nyheter om händelser av olika slag, *men däremot icke sensations- eller skandaljournalistiken som ej står i samband med den egentliga nyhetsförmedlingen.*⁴³

Vad gäller andra privilegierade situationer är avgränsningen den, att hänsyn måste tas till de omständigheter som förelåg, samt huruvida dessa var försvarliga. En mer konkret bestämning av vad som skall anses försvarligt, överlämnas till rättstillämpningen.⁴⁴ Det finns förutom undantagen i andra stycket ett generellt undantag för vad som sägs mellan fyra ögon, samt inom familjen. Det måste få föreligga en mer vidsträckt yttrandefrihet mellan närstående. Holmström med flera uttalar sig rörande denna yttrandefrihet; ”... bedömandet om ett nedsättande yttrande som har fällt under sådana förhållanden var försvarligt får i första hand beaktas den omedelbara situationen ... men även en sådan omständighet som syftet med uttalandet är av betydelse”.⁴⁵ Departementschefen menar

³⁹ Axberger I s 235

⁴⁰ Axberger I s 235

⁴¹ Holmqvist mfl s 237

⁴² Prop 1962:10 B s 145

⁴³ Prop 1962:10 B s144 (min kursivering)

⁴⁴ Holmqvist mfl s 242

⁴⁵ Holmqvist mfl s 243

att lagtexten klart uttrycker att lagen accepterar *det dagliga livets yttranderätt*, men då skall uttalandet gälla sådant som är sant.

I 1972 års betänkande finns ett stöd för *den allmänt erkända kritikrätten*, vilket är ett exempel på en mer abstrakt form av intressekollision⁴⁶. Departementschefen uttalade sig att de publiceringsregler som utgivits av pressorganisationerna skulle utgöra en vägledning i bedömandet av nyhetsrapporteringen. Dessa regler kommer jag att behandla separat i kapitel 4. Axberger menar att tillförandet av denna allmänna kritikrätt har gjort att intressekollisionsbegreppet har förlorat ”något av sin pregnans som straffrihetsgrund”. Detta gör att gränsen mellan intressekollision och den allmänna kritikrätten blir flytande och de lege lata mindre väsentlig. Han fortsätter: ”Det synes dock som det dagliga livets yttranderätt skulle kunna åberopas i stället för intressekonflikt i många fall, inte bara i förtroliga sammanhang, utan även i det vardagliga arbetet inom företag och myndigheter”.⁴⁷

2.1.2.1 Sanningsbevisning

Sanningsbevisningen har sitt ursprung redan i den romerska rätten där man hade följande grundsats; *’Eum qui nocentem infamavit, non est bonum et aequum, ob eam rem condemnari: peccata enim nocentium nota esse et oportet et expedit’* (Den som sanningsenligt omtalar en av annan förövad gärning, som för dennes goda namn och rykte finnes menlig, är ej den egentlige ärekränkaren. Det är gärningsmannen själv, som kränkt sin ära).⁴⁸

Det föreligger i andra stycket ett rekvisit om sanningsbevisning. Det är den som har lämnat den nedsättande uppgiften som vid intressekollision eller annan privilegierad situation måste visa att uppgiften är sann eller att det finns skäligen grund att anta att den är sann. Denna sanningsbevisning får föras då det får anses ha varit försvarligt att lämna uppgift i saken. Huvudregeln är dock ett förbud mot sanningsbevisning, då det ej krävs av domstolen att få kännedom om grunder för riktigheten av uppgiften för att bedöma brottsligheten.⁴⁹ Huruvida en uppgift är sann eller inte får därmed aldrig bli

⁴⁶ Axberger I s 236

⁴⁷ Axberger I s 237

⁴⁸ Axberger I s 218

⁴⁹ Holmqvist mfl s 244

föremål för bevisning i ett ärekränkingsmål. Det som bestraffas i enlighet med bestämmelsen är syftet med uppgiften, inte sanningshalten. Vad som däremot kan bli föremål för bevisning är huruvida en intressekollision eller privilegierad situation i enlighet med andra stycket föreligger och därefter kan det ske en sanningsbevisning.⁵⁰

Det är inte heller relevant i denna bedömning hur gärningsmannen har bedömt omständigheten, huruvida han funnit sig ha tillräcklig anledning att lämna uppgiften eller ej. Om uttalandet rent objektivt varit försvarligt, och objektivt sant, går gärningsmannen fri från ansvar för förtal, även om han inte hade varit medveten om att så var fallet.⁵¹ Det föreligger även ansvarsfrihet för gärningsmannen även om uppgiften varit osann om det förelåg skälig grund för att lämna uppgiften. Men, här måste gärningsmannen ha vidtagit skäliga åtgärder för att ha förvissat sig om att det förelåg tillräcklig grund för att lämna uppgiften.⁵²

2.1.2.2. Socialadekvata gärningar

Jareborg beskriver detta som att brott inte föreligger, om den potentiellt kränkte samtyckt till att den nedsättande uppgiften lämnats. Detta blir således ett fall då det blir särdeles oklart var gränsen går mellan brott och ansvarsfrihet.⁵³

2.1.3 Tryckt skrift

Vad angår förtal vid tryckt skrift har både ansvarig utgivare som enskild person skyldighet att innan spridande av uppgift, kontrollera sanningshalt samt riktighet. Holmqvist med flera skriver; ”Vid bedömning om från tidningens sida skäliga åtgärder och steg vidtagits för att kontrollera en uppgift bör beaktas såväl de särskilda betingelser under vilka pressen arbetar med hänsyn särskilt till kraven på snabb nyhetsförmedling som det särskilda ansvar som åvilar tidningsmännen såsom yrkesmän på grund av den stora spridning deras uppgifter erhåller”.⁵⁴

⁵⁰ Holmqvist mfl s 245

⁵¹ Holmqvist mfl s 248

⁵² Holmqvist mfl s 249

⁵³ Jareborg s 300

⁵⁴ Holmqvist mfl s 249

Vad gäller förhållandet till tryckfrihetsförordningen stadgas det där i 7:4 TF vad som skall anses vara tryckfrihetsbrott, och där nämns förtal såsom det beskrivs i 5:1 BrB. Diskussionen rörande tryckfrihetsförordningen behandlas mer ingående i kapitel 3.

2.2 Grovt förtal

2 § Är brott som i 1 § sägs att anse som grovt, skall för *grovt förtal* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om uppgiften genom sitt innehåll eller den omfattning i vilken den blivit spridd eller eljest var ägnad att medföra allvarlig skada.

I lagtexten anges exempel på när förtal skall anses vara grovt, syftet med lämnandet av uppgiften skall ha varit att *medföra allvarlig skada*. Har gärningsmannen insett att uppgiften inte var sann eller ogrundad eller att motivet med handlingen var att skada den förtalade, och att skadan inte var ringa, skall brottet anses som grovt förtal. I **NJA 1992 s 594** hade en man utan kvinnans vetskap filmat när de hade sex. Därefter hade han visat videofilmen för ett antal bekanta, bland annat arbetskamrater till kvinnan. Högsta Domstolen säger i sitt domskäl att ”Den som ser filmen får emellertid lätt det felaktiga intrycket att J kände till att samlaget filmades. Slutsatsen ligger då också nära till hands att hon inte hade något emot att filmen visades för andra”. I domslutet säger man att ”Genom visningen av filmen har uppgifter lämnats om kvinnan som ansetts ägnade att utsätta henne för andras missaktning”. HD bedömde gärningen som grovt förtal. Fotomontage av sexuella situationer behandlades av HD i **NJA 1994 s 637**, där man bedömde det som tryckfrihetsbrott innefattande grovt förtal, se vidare avsnitt 4.3.1. Fakta som talade för just grovt förtal var att tidningen hade en spridning över hela landet samt att uppgifterna uppfattades av de förtalade som mycket kränkande.⁵⁵

Förtal som sker i tryckt skrift där spridningen av uppgiften blir stor, torde enligt straffrättskommittén ofta bedömas som grovt förtal. Även Jareborg anser att förtal i massmedia ofta är att bedöma som grovt.⁵⁶ Vid remissbehandling kom detta att bli föremål för en gensaga från tidningsutgivareföreningen. Föreningen menade att det inte kunde automatiskt bli frågan om grovt förtal så fort det handlade om spridning genom tryckt skrift. Vid bedömningen huruvida det skall vara förtal eller grovt förtal bör

⁵⁵ Holmqvist mfl s 251

rättstillämpare titta på alla omständigheter. Tidningsutgivarna menade att publiciteten av uppgiften endast är en obetydlig del och knappast den mest betydelsefulla faktorn. De ansåg vidare att det är viktigare att ta med i bedömning de förhållande under vilka pressen jobbar, det vill säga snabb nyhetsförmedling där det gäller att ge riktiga och snabba nyheter.⁵⁷

2.3 Förolämpning

3 § Den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom, dömes, om gärningen ej är belagd med straff enligt 1 eller 2 §, för *förolämpning* till böter.

Är brottet grovt, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som skiljer förolämpningsbrotten mot förtalsbrotten är att uttalandet här riktar sig direkt till den berörda personen, det är ej frågan om uppgiftsspridning till tredje man.

Ansvar inträder för förolämpning såvida inte brottet är belagt med ansvar enligt 1 eller 2 §.⁵⁸ Den ära som såras med förolämpning är den subjektiva äran, det vill säga vad den enskilda personen själv anser sig bli kränkt av. Under förolämpning faller verbalinjurier, vilket består av skällsord, hotelser eller beskyllningar. Även formalinjurier, det vill säga framställningar i bild eller dyligt. Slutligen realinjurier vilka är ett föraktfullt behandlande av någons kropp t.ex. att spotta på någon. Här kan det dock bli problem med en avgränsning gentemot ofredande.

Även vid förolämpning kan vissa uttalanden medföra ansvarsfrihet, vid så kallade intressekollisioner. Men här har det naturligtvis inte så stor betydelse som vid förtal, då det inte ens finns medtaget i lagtexten. Därmed blir de allmänna grundsatserna om intressekollision tillämpliga.⁵⁹ Samtycke utesluter ansvar också vid förolämpning. ”Vidare måste uppenbarligen ansvar vara uteslutet i en mängd situationer, där ansvar för förtal med anledning av en nedsättande uppgift inte skulle ådömas, om uppgiften istället

⁵⁶ Jareborg s 301, samt NJA 1976 s 150

⁵⁷ Holmqvist mfl s 252

⁵⁸ Holmqvist mfl s 253

⁵⁹ Holmqvist mfl s 253

lämnades till tredje man”.⁶⁰ Förolämpning kan innebära ett tryckfrihetsbrott, vilket sägs i TF 7:4 samt 5:1 YGL.⁶¹

⁶⁰ Jareborg s 304

⁶¹ Holmqvist mfl s 254

3. Tryckfriheten

Tryckfrihet och yttrandefrihet har av tradition alltid varit starkt skyddad i svensk lagstiftning. Vi var bland de första i världen att lagstifta inom området, då vi fick vår första tryckfrihetsförordning redan 1766. Tryckfrihetsförordningen har under hela sin tid endast berört tryckt massmedia. Övriga massmedia, till exempel radio och television, var tidigare skyddad genom bestämmelser i Regeringsförordningen, tills vi fick en ny grundlag 1992, den så kallade Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Trots sitt namn betyder denna grundlag inte att tryckfrihetsförordningen (TF) på något sätt tappade sin beröring med yttrandefrihet när YGL kom. Uppdelningen mellan de två grundlagarna är strikt inriktad på tryckt och icke tryckt massmedia.

Det historiska syftet med att lagstadga om yttrandefrihet var att skapa ett skydd mot censur. Dagens syfte är dock vidare än så, det handlar om att säkerställa möjligheten till en fri åsiktsspridning, samt att det skall kunna ske en allsidig upplysning mellan medborgarna. Däremot betyder en lagstadgad yttrandefrihet ingen automatisk rätt att komma till tals i massmedia, utan endast att man har skapat förutsättningarna för att komma till tals.⁶²

Då denna uppsats är begränsad till det skrivna ordet, är det endast TF som är tillämplig. Jag kommer att inleda detta kapitel med en kort sammanfattning av de kriterier som måste uppfyllas för att TF skall kunna bli tillämplig. Därefter kommer jag att diskutera TF:s stadganden om ärekränkingsbrotten, samt den sanningsbevisning som behandlas i TF.

3.1 Tryckfrihetsförordningen

Som nämnts tidigare är distinktionen mellan TF:s och YGL:s tillämpningsområden gjorda på huruvida det är frågan om tryckt massmedia eller inte. Tryckt skrift är naturligtvis det som är resultatet av arbetet med en gammaldags tryckpress, men även den moderna tryckteknik som sker med hjälp av dator. Under vissa förutsättningar är TF även tillämplig på stenciler, fotokopior, bilder, kartor och ritningar. För att TF skall

⁶² Medierätt 1 s 18

vara tillämplig skall rekvisiten i 1:5 TF vara uppfyllda.⁶³ Det vill säga det måste finnas ett utgivningsbevis för skriften samt att den skall vara försedd med en så kallad ursprungsbeteckning, det vill säga vem som har producerat skriften och var och när detta skett.

I 1:7 TF finns rekvisiten för periodisk skrift, och det är under dessa som de tidningar jag diskuterar i denna uppsats faller.⁶⁴ En periodisk skrift måste dels utkomma med minst 4 nr/år, dels skall dessa nummer utges under en bestämd titel. En tryckt skrift blir dock inte periodisk förrän ett utgivningsbevis har meddelats. Ett utgivningsbevis erhålls i samband med att skriften registreras hos Patent- och Registreringsverket. Utöver själva tidningen, hör även löpsedlar och bilagor till den periodiska skriften. En tryckt skrift behöver också vara utgiven för att vara skyddad av TF, vilket anges i 1:6 TF.⁶⁵ Att den är utgiven, betyder att den skall ha lämnat tryckeriet och nått den som skall distribuera den. Det är inte nödvändigt att något har köpt tidskriften för att den skall anses vara utgiven.

3.1.1 Ansvar enligt tryckfrihetsförordningen

I TF har man använt sig av ett så kallat fingerat ansvar, vilket betyder att lagtexten redan på förhand visar vem som är ansvarig. Det finns en fastställd ansvarskedja och ur denna kan man utläsa att i första hand är det den ansvarige utgivaren som är ansvarig för den periodiska skriften, 8:1 TF.⁶⁶ Skulle det inte finnas någon ansvarig utgivare, kan man göra ägaren ansvarig, 8:2 TF.⁶⁷ Därefter blir den som tryckt skriften, samt den som spridit skriften ansvariga, enligt 8:3 och 4 §§.⁶⁸

Resultatet av det fingerade ansvaret, blir att en utgivare är ansvarig för all text som finns med i skriften. Detta oavsett om utgivaren har sett eller ens läst texten innan publicering. Vid bedömandet av utgivarens ansvar enligt 8:12 TF skall allt material anses vara infört i skriften med dennes vetskap och vilja. Bedömningen av den ansvarige utgivarens ansvar blir en bedömning av subjektiva omständigheter. Utgivaren får därmed ansvara för artiklar som om han själv hade författat dessa. Holmström med

⁶³ se Bilaga 2

⁶⁴ se Bilaga 2

⁶⁵ se Bilaga 2

⁶⁶ se Bilaga 2

⁶⁷ se Bilaga 2

flera skriver att ”Uppsåtsbedömningen torde få utföras huvudsakligen med ledning av artikelns innehåll, de yttre omständigheter varunder denna tillkommit samt det syfte som med hänsyn härtill framkommit”.⁶⁹ Utgivaren kan inte undgå att uppsåtet tillräknas honom eller henne enbart genom att hänvisa att han eller hon personligen inte har hyst uppsåtet.⁷⁰ Resultatet av TF:s fingerade ansvar, blir att de personer som författat artiklar eller medverkat på annat sätt med texter till publicering, är uteslutna från ansvar. Denna ansvarsuppdelning kan ses som ett led i att försöka bevara yttrandefriheten, då den skulle kunna bli inskränkt om artikelförfattare skulle kunna ställas ansvariga. Ytterligare ett nödvändigt komplement har ansetts vara tredje kapitlet i TF, där artikelförfattare med flera skall kunna göra anspråk på anonymitet.⁷¹

3.2 Tryckfrihetsförordningen och ärekränkingsbrotten

Med tryckfrihetsbrott förstås enligt 7:1 TF de gärningar som avses i kapitlets 4 och 5 §§.⁷² Det finns två typer av tryckfrihetsbrott, otillåtet yttrande, d v s då innehållet i sig är brottsligt, samt otillåtet offentliggörande, då brottet består i publiceringen av uppgifter. Tryckfrihetsbrotten består i en så kallad dubbel kriminalisering. Denna dubbla kriminalisering betyder att brottet förutom att vara straffbart enligt TF skall de även vara straffbelagda enligt vanlig lag. Vad det gäller ärekränkingsbrotten regleras de som nämnts tidigare i BrB 5:1-3, samt då i 7:4 14 och 15 punkten, därmed är den dubbla kriminaliseringen uppfylld.

De paragrafer som är aktuella, vad gäller förtal och förolämpning, i TF är;

7:4 p14 TF;

förtal, varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skäligen grund för den.

⁶⁸ se Bilaga 2

⁶⁹ Holmqvist mfl s 250

⁷⁰ Holmqvist mfl s 250

⁷¹ Holmqvist mfl s 249-250

⁷² se Bilaga 2

7:4 p15 TF;

förolämpning, varigenom någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom.

Brottsbeskrivningens uppbyggnad i 7:4 p14 TF skiljer sig något från den i 5:1 BrB, då de intressekollisionsfall som beskrivs i TF bland annat saknar ett uttryckligt stadgande där gärningsmannen är skyldig att uttala sig. En skyldighet att uttala sig i skrift kan antas förekomma ytterst sällan, och enligt Axberger skulle en sådan skyldighet i det närmaste anses stå i strid med TF.⁷³ TF saknar även ett särskilt stadgande för grovt förtal, detta har dock inte inneburit något hinder för att bli dömd för grovt förtal i tryckfrihetsbrott. Möjligen beror detta på att rekvisiten i grovt förtal i sig inte skiljer sig från de som stadgas i förtalsparagrafen, det är endast frågan om en gradskillnad.⁷⁴

När det gäller identifikationen av den utpekade anger Axberger att den ibland får ske utifrån den publicerade texten, samt de förhållanden som förelåg vid tillkomsten av texten. Skulle det efter en sådan bedömning framstå att en identifikation är tämligen osannolik och/eller slumpartad skall uppsåt ej anses vara uppfyllt.⁷⁵

3.3 Intressekollisioner och straffrihetsgrunder

Bland de tidigare nämnda straffrihetsgrunderna, se 2.1.2., är det endast ett fåtal som har betydelse för tryckfrihetsrätten. I TF finns olika situationer då förtal inte är straffbart, det vill säga när det är frågan om intressekollisioner eller liknande situationer. För det första, när det med hänsyn till omständigheterna varit försvarligt att lämna uppgift i saken. För det andra, när det kan visas att uppgiften var sann. För det tredje, när uppgiftslämnaren har haft skälig grund för lämnandet av uppgiften. Dessa undantag har karaktären av ansvarsfrihetsgrunder vilket betyder att de måste vara subjektivt täckta för att det inte skall bli frågan om förtal.⁷⁶ Inom TF:s tillämpningsområde är dock den största intressekonflikten mellan principen om yttrandefrihet och den enskildes skydd mot kränkande uttalanden. Axberger, nämner ett antal definierade konflikter inom TF:s tillämpningsområde:

⁷³ Axberger I s 237

⁷⁴ Axberger I s 226

⁷⁵ Axberger I s 232

⁷⁶ Axberger I s 227

3.3.1 Försvarligt att lämna uppgift

Konkreta intressekonflikter

När en enskild har råkat ut för något är ibland ett alternativ att skriva om saken till pressen. TF skyddar denna rätt och i massmedia drivs ibland ärenden där man med hjälp av publicitet tillvaratar enskildas berättigade intressen. Det är naturligtvis en förutsättning att ett berättigat intresse kan anföras.⁷⁷

Kritikrätten

”Yttrandefriheten innefattar frihet att kritiskt granska och värdera alla dem som frivilligt träder fram på den offentliga scenen och ber om eller tar emot allmänhetens stöd, förtroende och bifall, stundom med ekonomiskt utbyte”.⁷⁸ Axberger anser att till dessa hör bland andra politiska aktörer, offentliga befattningshavare, vetenskapsmän, artister, konstnärer, religiösa trosförkunnare, och privata företagare. Kritikrätten måste dock begränsas till sådant som är relevant med hänsyn till den framträdandes gärning. Det är det som denne person gör offentligt som skall underkastas kritik. Det är vederbörande själv som förfogar över begränsningen av vad som skall innefattas i den offentliga gärningen. ”Bjuder man ut sig själv, sitt privatliv o s v finns det inte mycket kvar som är fredat”.⁷⁹

Det dagliga livets yttranderätt

Vad det gäller det dagliga livets yttranderätt förs en diskussion kring begrepp som nyhetsvärde och informationsintresse, där man diskuterar om något har ett *allmänt intresse*. Att information har *allmänt intresse* används ofta av pressen som försvar vid publicering av uppgift. Begreppet *allmänt intresse* får dock olika innebörd vid olika tolkningar. Vid intressekollisioner betyder det i det närmaste *samhälleligt intresse*, i samband med pressetiska sammanhang ett *allmänt utbrett intresse*. ”Det föreligger emellertid en avsevärd skillnad mellan att viss information tilldrar sig ett *allmänt* (allmänhetens) *intresse* och att det föreligger ett *allmänintresse* (samhällsintresse) för dess publicerande”.⁸⁰

Används begreppet med betydelsen *allmänhetens intresse*, tillåts pressen att själv sätta gränserna för det allmänna intresse som ligger till grund för om information publiceras

⁷⁷ Axberger I s 238

⁷⁸ Axberger I s 238

⁷⁹ Axberger I s 238

eller inte. Ett exempel skulle kunna vara att en offentlig persons privatliv helt plötsligt blir av *allmänt intresse*. Rimligtvis borde det vara så att det dagliga livets yttranderätt för pressen innefattade den information som är av *allmänintresse*. Medan *allmänt intresse*, det vill säga allmänhetens nyfikenhet, inte kan ursäktas publicering av uppgift som enskild anser vara kränkande.⁸¹ ”Någon särskilt exakt gräns vare härmed knappast uppdragen; i enlighet med den tradition som svensk pressrätt byggt upp måste hithörande frågor bedömas som i första hand etiska och det torde vara en fördel om de kan undandras från juridisk reglering”.⁸²

Vetenskapliga sammanhang

Visserligen finns det utrymme redan under kritikrätten, samt det dagliga livets yttranderätt, men enligt Axberger är detta inte tillräckligt vid till exempel mer personinriktad historisk forskning.⁸³

Konstnärliga och litterära sammanhang

Här är det främst skönlitterära sammanhang som åsyftas. Till viss del borde man kunna stödja sig på det dagliga livets yttranderätt, då man rör sig allmänt känd information, som till exempel historiska fakta, kända episoder m.m. Axberger refererar ett hovrätts yttrande från 1970 där det sägs att; ”För att författarens yttrandefrihet vid skildring av verkliga personer skall kunna ges företräde framför den enskilde individens krav på att icke utsättas för andras missaktning fordras i första hand att författaren har starka skäl att skriva så verklighetstrogen att identitet uppkommer mellan verkets personer och verkligheten. Sådana skäl torde sällan föreligga”.⁸⁴

3.3.2 Sanning och skälig grund

Om det kan visas att det med hänsyn till omständigheterna varit försvarligt att lämna en nedsättande uppgift, krävs det för att få straffrihet att uppgiften visas vara sann eller att uppgiftslämnaren hade skälig grund för den. Vad det gäller skälighetsbedömningen påpekade straffrättskommittén att: ”Vid bedömande huruvida från tidningens sida skäliga mått och steg vidtagits för att kontrollera en uppgift bör beaktas såväl de

⁸⁰ Axberger I s 239

⁸¹ Axberger I s 239

⁸² Axberger I s 239

⁸³ Axberger I s 240

⁸⁴ Axberger I s 240

särskilda betingelser under vilka pressen arbetar med hänsyn till kraven på snabb nyhetsförmedling som det särskilda ansvar som i förevarande hänseende åvilar tidningsmännen såsom yrkesmän på grund av den stora spridning deras uppgifter erhålla”.⁸⁵ Detta uttalande riktades i och för sig mot en annan lagtext, men Axberger anser att det är möjligt att applicera den på den nuvarande lagtexten.

En fråga av särskild vikt, är huruvida det kan vara straffritt att någonsin publicera en uppgift som är osann eller ogrundad. Speciellt är detta en viktig fråga med tanke på att vid bedömningen om skälig grund, skall hänsyn tas till förhållanden under vilka uppgiftslämnandet ägt rum. Axberger, ställer frågan om det är möjligt att det kan finnas skälig grund för att lämna en uppgift trots att man vet att den är osann. Svaret blir att så knappast är fallet, då detta skulle innebära att skillnaden mellan försvarlighetsbedömningen och kravet på skälig grund skulle lösas upp.⁸⁶

Ett fall som är av intresse, vad det gäller huruvida uppgiften var sann eller det fanns skälig grund för den, är **NJA 1966 s 565**, det så kallade *Dag Hammarskjöld målet*. Dag Hammarskjöld omkom i en flygolycka 1961. 1965 infördes i en svensk dagstidning en artikel med rubriken ”Hammarskjöld tog sitt liv enligt intervju i Spiegel”. Den svenska tidningen refererade till en artikel publicerad i den tyska tidningen Der Spiegel, där man antydde att flygolyckan var ett iscensatt självmord. HD anförde att det faktum att syftet med artikeln var att återge de tyska uppgifterna och inte att framställa Dag Hammarskjöld i sämre dager, i och för sig kunde frita från ansvar för förtal. Det framstod klart att uppgifterna i Der Spiegel var både osanna och ogrundade, därmed skulle egentligen straffrihet inte kunna komma ifråga. HD ansåg att det i regel krävs för straffrihet, att ”uttalandet går ut på att gendriva ett ryckte eller att uppgiftslämnaren eljest ger uttalandet sådan form, att det huvudsakligen motverkar eller i vart fall ej ökar ryktets skadliga verkan”. De reservationer som uttrycktes i det svenska referat ansåg man dock ej vara tillräckliga.⁸⁷

Det är upp till tidningens ansvarige utgivare att visa att uppgiften är sann eller att det finns skälig grund för den, det spelar ingen roll om uppgiften blivit publicerad i en

⁸⁵ SOU 1953:14, s 203

⁸⁶ Axberger I s 244-245

⁸⁷ Axberger I s 244

annan tidning tidigare. Det är nämligen så att varje enskild tidning ansvarar för sitt innehåll, man kan aldrig som ansvarig utgivare skylla på att en annan tidning redan tryckt uppgiften.⁸⁸

⁸⁸ Cars-Danowsky s 256

4. Pressetiken

Pressetik är den goda journalistiska sed som en journalist skall följa i sitt arbete. Pressetiken skall därmed inträda i syfte att avgöra om det är försvarligt att publicera en uppgift. Pressetiken har diskuterats främst av Hans-Gunnar Axberger och det är ur hans bok *Pressetik – En översikt över pressetiska konflikter, regler och synsätt* som det mesta av min information rörande pressetiken är hämtad. Axberger skriver att den svenska pressetiken är uppdelad dels i den *egentliga* pressetiken, dels i den *reglerade* pressetiken.⁸⁹

4.1 Egentlig pressetik

Den egentliga pressetiken avser alla de etiska konflikter och frågeställningar som kan uppkomma vid publicistisk verksamhet. Därmed är den av en vidare beskaffenhet än den reglerade pressetiken som endast behandlar de fall som är reglerade i lagar och förordningar. Pressetiken behandlar konflikten mellan *sanningskravet* och *hänsynskravet*. *Sanningskravet* bygger på det faktum att sanningen har ett egenvärde vilket motiverar ett offentliggörande av en viss uppgift. *Hänsynskravet* ställer å andra sidan kravet att sanningen i sig inte har något egenvärde, utan det är hänsynen till den som omtalas som först och främst skall bedömas. Det är först vid starka skäl som hänsynen till den omtalade får sättas åt sidan och uppgiften publiceras.

Vid utformningen av ärekränkingsbrotten i BrB valde man att utforma reglerna i linje med *hänsynskravet*. I förarbeten formulerades hänsynslinjen på följande sätt av departementschefen vid 1958 års lagrådsremiss:

Människan i ett samhälle, icke minst i ett modernt samhälle, är hänvisad att på olika sätt och i olika plan leva i gruppmedskap med andra. Om därför någon angriper annan genom att om honom utsprida nedsättande uppgifter och därigenom försöker inrikta gruppens känslor mot honom, så kan detta vara ett farligt angrepp, som för den angripne kan leda till uteslutning ur gruppmedskapen eller försvårade livsbetingelser på olika sätt. Däri ligger förtalsbrottets natur och grunden till dess kriminalisering. Brottet utgör ett angrepp på annans ställning i samhället som kräver beivran, lika väl som angrepp på annans kroppsliga integritet och rörelsefrihet. Utmärkande för förolämpningsbrottet är att det kränkande uttalandet riktar sig icke till andra medlemmar av gruppen utan till den berörda personen själv, och kriminaliseringen avser att skydda den enskilde mot direkta angrepp med smädliga tillmälen.⁹⁰

⁸⁹ Axberger III s 15

⁹⁰ Prop 1962:10 B s 143

Vår nuvarande reglering på området sätter även den hänsyn framför sanning. Ett uttryck för detta är bland annat förtalsparagrafen, 5 kap 1 § BrB, vilken stadgar att det är otillåtet att uttala nedsättande omdömen om andra, även om dessa uppgifter skulle vara sanna. Det stadgas också om undantag om lämnandet skulle vara försvarligt och uppgiftslämnaren har skälig grund till lämnandet, se även avsnitt 2.1.2.

Ytterligare faktorer kring den egentliga pressetikerna är att för publicering av en uppgift; dels skall den vara sann, dels skall det föreligga en samhällsnytta av publiceringen. Ett allmänintresse skall föreligga för att uppgiften skall publiceras. Definitionen av allmänt intresse är att det är ett samhällsintresse. Det skall handla om något nyttigt eller gagneligt för samhället.⁹¹ Man brukar göra ekvationen; ju mindre risk för skada, desto lägre krav på allmänt intresse, ju större allmänintresse desto större tolerans för skaderisk. Resultatet av dessa faktorer blir att hänsyn kommer att vägas mot nytta och sanningen har ingen vikt i detta sammanhang.⁹² För en mer djupgående diskussion kring allmänt intresse, se avsnitt 2.3.1.3.

4.2 Reglerad pressetik

Hänsyn till den enskilde är den reglerade pressetikens utgångspunkt. Denna pressetik regleras med hjälp av olika spelregler och institutioner. Axberger påpekar att det finns en risk med att reglera pressetiken. När den blir reglerad innebär detta ett steg bort från själva etiken och ett steg närmare juridiken. Resultatet menar han kan bli ett fjärmande av fritt resonerande och ett närmande mot normtillämpning.⁹³ Något som enligt Axberger inte är önskvärt.

Reglerad pressetik består inte bara av pressetiska regler i form av ett codex, utan det finns även ett institutionellt, domstolsliknande system för prövning av pressetiska övertramp. Pressen är helt självsanerande, regleringen är styrd av pressen själv. Denna självsanering anses bestå av tre delar; för det första av publicistreglerna, för det andra av pressens opinionsnämnd, och för det tredje av allmänhetens pressombudsman.

⁹¹ Axberger III s 67

⁹² Axberger III s 19

⁹³ Axberger III s 54

4.2.1 Publicistklubben och publicistregler

Publicistklubben (PK) inleder sina stadgar med att säga att ”Publicistklubbens främsta uppgift är att slå vakt om tryckfriheten och yttrandefriheten”.⁹⁴ Klubben har debatter med inbjudna gäster om diverse publicistiska frågor, allt från hot mot tryckfriheten till regler för publicistiskt arbete. Förutom dessa debatter vårdar också PK yrkets ansvar och företräder offentligt svensk press, radio och television. PK grundades redan 1874 i Stockholm och är en ideell sammanslutning. De första reglerna om god publicistisk sed antog man 1900. ”Spelregler för press, radio, TV”, som de etiska reglerna heter, kom ut i sin tolfte upplaga 1999, för dessa se Bilaga 3. I spelregler finns ett portalstadgande som lyder:

Press, radio och tv ska ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskytt lidande genom publicitet. Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv ska vara ett stöd för den hållningen.

Bakom dessa spelregler står Pressens samarbetsnämnd, som i sin tur är ett gemensamt organ för Svenska Journalistförbundet (SJF), Tidningsutgivarna (TU), Sveriges Radio AB och PK. Publicistklubben var också med och inrättade pressens hedersdomstol Pressens Opinionsnämnd 1916.

4.2.2 Pressens opinionsnämnd och Pressombudsman

Pressens opinionsnämnd (PON) grundades som sagt 1916 som en hedersdomstol inom publicistvärlden. Den nuvarande nämnden tog form mellan 1969 och 1970, då Allmänhetens Pressombudsman (PO) tillkom.⁹⁵

PO skall framför allt ta upp klagomål mot enskilda tidningar. PO:s uppdragsgivare är pressen och formellt är PO anställd av TU. Den som känner sig illa behandlad eller omskriven på ett felaktigt sätt i en publicerad artikel kan anmäla detta till PO. Anmälan skall gälla brott mot god publicistisk sed. Det är tidningen som anmäls, inte journalisten. Journalisten är skyddad även i dessa regler. Anmälningarna tas endast upp till full prövning om de gäller fysiska personer. Pressetiken är också strängare mot

⁹⁴ www.publicistklubben.a.se

⁹⁵ www.po-pon.org

tidningarna när det gäller så kallade icke offentliga personer. Den som anmäler måste själv vara berörd av det som har skrivits.

PO beslutar om ärendet skall hänskjutas till PON eller avskrivas. Skulle PO besluta att avskriva ärendet kan den enskilde själv hänskjuta ärendet till PON. En anmälan måste komma in till PO inom tre månader efter publiceringen. Skulle en tidning klandras för att ha överträtt de pressetiska reglerna måste detta publiceras i tidningen. Den måste också betala en expeditionsavgift som år 2000 var 22.800 kronor för tidningar med en upplaga som överstiger 10.000 ex, och 8.400 kronor för övriga. Pengarna används till att finansiera den pressetiska verksamheten.

Av de regleringar som finns inom den reglerade pressetiken är det de pressetiska reglerna som stadgar vad som är god publicistisk sed. Sedan blir det PON:s praxis som tillämpar denna sed och skapar rättspraxis inom området.

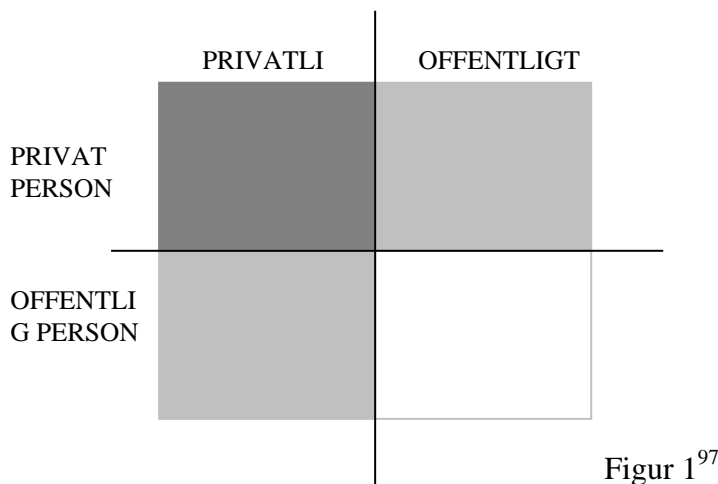
4.3 Offentligt och privat

Den reglerade pressetiken gör skillnad mellan det offentliga och det privata. Det vill säga skillnad mellan personer som väljer att mer eller mindre träda fram offentlig och de som inte gör detta. ”Människor som accepterar offentliga uppdrag och ämbeten, liksom de som bjuder ut varor och tjänster på marknaden eller framlägger konstnärliga verk, får finna sig i en offentlig, kritisk belysning”.⁹⁶ Pressetiken differentierar mellan privata personer och offentliga personer, vad är då en offentlig person?

4.3.1 Offentlig person

En offentlig person definierar Axberger som någon som dels innehar offentliga uppdrag, till exempel folkvalda politiker, generaldirektörer och domare. Dels de som träder fram på den offentliga scenen, det vill säga författare, debattörer, konstnärer och idrottare. Axberger påpekar även att det är viktigt att inse att det som synas och granskas måste vara relevant i förhållande till personens ställning i offentligheten. Även en offentlig person kan göra anspråk på en fredad sektor, på respekt för personlig integritet och ett skyddat privatliv. Han visar detta genom att ställa upp följande diagram:

⁹⁶ Axberger III s 63

Starkast pressetiskt skydd, finns i den mörkgrå rutan. Här finns det sällan skäl för publicitet som skadar den berörde. Publicitet kräver samtycke och den reglerade pressetiken koncentreras till detta fält. Pressetiken är till för den vanliga människans enskilda liv. ”Enskilda människors privatliv ges ett i det närmaste absolut skydd inom den reglerade pressetiken”.⁹⁸ I de ljusgråfälten finns ett pressetiskt skydd, vilket betyder att hänsyn måste tas till den skada som publicitet kan medföra. Vad det gäller offentliga personers privatliv finns det ett visst skydd, men finns ett samband mellan privatlivet och den offentliga gärningen anses det legitimt att ge publicitet. En betydande faktor är om personen själv öppnat sitt privatliv. Axberger menar att personen då får finna sig i att privatlivet även lyfts fram negativt.⁹⁹ Offentliga personer har dock rätt att göra anspråk på ett skydd för intrång i deras privatliv. Den reglerade pressetiken medger dock till visst intrång. ”Så kallade offentliga personer får enligt den reglerade pressetiken tåla åtskilligt. De är inte helt fredlösa, men en bit på väg att bli det”.¹⁰⁰ Vad det gäller det vita fältet så föreligger det här minst pressetiskt skydd. En offentlig persons, offentliga liv är därmed knappt skyddat under pressetiska former.

⁹⁷ Axberger III s 65

⁹⁸ Axberger III s 71

⁹⁹ Axberger III s 65

¹⁰⁰ Axberger III s 85

4.4 Rättspraxis

Offentliga personer får finna sig i att det kan publiceras kränkande uppgifter. ”Men de får inte ges en onödigt kränkande form och måste ha allmänt intresse”.¹⁰¹ I rättsfallet **NJA 1994 s 637**, det så kallade *Svenska Hustler målet*, fick Högsta domstolen säga sitt om kränkande behandling av kändisar i press. I den periodiska skriften Svenska Hustler hade man i sitt första nummer 1992 infört en artikel med rubriken ”En smygtitt i kändisarnas hemliga fotoalbum”. Artikeln innehöll ett antal fotomontage av pornografisk art. Bland de utpekade personerna var det några som stämde tidningen, för i första hand grovt förtal och i andra hand förolämpning. De kränkningar som de ansåg sig utsatta för, var ett integritetsintrång i form av olovligt och kränkande utnyttjande av deras bild och det faktum att de var kändisar.

I detta mål uppkom därmed frågan om ärekränkingsbestämmelserna kan sägas skydda även den personliga integriteten. Ärekränkingsbrotten är som tidigare beskrivits angrepp på antingen den subjektiva eller objektiva äran. Integritetskränkning är däremot ett intrång på ett skyddat område, inte nödvändigtvis relaterat till personens ära. Men, effekten av dessa olika kränkningar kan vara den samma, det vill säga den utsatte kan bli föremål för andras missaktning. Skulle den rättsliga bedömningen således göras utifrån gärningens effekt skulle integritetsintrång och ärekränkning vara likvärdiga.

Axberger anser att man kan hävda att gällande ärekränkingsbestämmelser skyddar den personliga integriteten, då ”en sådan tolkning svarar väl mot den utveckling som ägt rum sedan de nuvarande bestämmelserna kom till. Den förskjutning i synen på *äran* som skett när seder förändrats och sociala, klassmässiga skiktningar utjämnats, kan beskrivas just så, från en tid då den enskildes fredsanspråk beskrevs utifrån begrepp som heder och ära till idag, då motsvarande anspråk uttrycks i begrepp som privatlivets helgd och personlig integritet”.¹⁰² Men, då ärekränkingsbrotten är straffrättsliga bestämmelser måste lagregelns rekvisit vara uppfyllda och dessa är att den åtalade *om annan lämnat uppgift som varit ägnad att utsätta denne för missaktning*. Det blir därmed i *Svenska Hustler målet* en fråga om huruvida fotomontagen kunde sägas innefatta att uppgift lämnats.

¹⁰¹ Axberger III s 86

¹⁰² Axberger II s 113

Målsägandena angav i *Svenska Hustler målet*: ”I ett fall som detta föreligger över huvud taget inte någon intressekollision eller något yttrandefrihetsintresse”. Av reportaget framgår det att det enda gemensamma med de avporträtterade personerna är att de är kändisar, och dessa är enligt ingresstexten ”...ännu mer sexuellt lössläppta och perversa än vanligt folk”. Bilderna hade fått en stor spridning, tidningen hade en upplaga på 32 000 exemplar. Svarandena anförde bland annat att framställningen endast var fiktiv och därmed drabbade den varken den subjektiva eller objektiva äran hos någon av kändisarna. Man bestred ansvar för både förolämpning och förtal.

Tingsrätten angav i sitt domskäl att ”För att ett uttalande eller en framställning över huvud taget skall betraktas som en uppgift ägnad att framkalla en viss föreställning hos mottagaren får det som är osant inte vara hur orimligt eller osannolikt som helst. --- För att förtal genom osanna uppgifter skall föreligga får med andra ord de osannfärdigheter som lämnas inte vara till den grad osanna att de inte framstår som om de ens skulle kunna vara sanna”. Med andra ord får uppgiften som lämnas inte vara så orimlig att mottagaren aldrig kan tro att den är sann. Tingsrätten gav ett exempel; en bild där en man avbildas med en känd politikers ansikte, fotsida kläder och långt hår vandrandes på Genesarets sjö. Denna bild skulle möjligen kunna leda till tankar om politikern som en frälsargestalt, men troligen inte till att man tror att han kan gå på vatten. Tingsrätten menade därmed att bilderna i *Svenska Hustlers* fotomontage klart framstod som icke autentiska. *Svenska Hustler* hade därmed inte lämnat någon uppgift som kunde tas på allvar. Därmed ansåg TR att det inte kunde vara frågan om förtal. Den ansvarige utgivaren dömdes till ansvar för grov förolämpning i samtliga fall, då detta brott inte kräver att någon uppgift lämnats.¹⁰³

Tingsrättsdomen överklagades till Hovrätten, som konstaterade att det var frågan om ett ”intrång på ett område som människor i allmänhet vill hålla för sig själva”. Även HovR ansåg att det inte var frågan om något lämnande av uppgift, därmed kunde det inte bli förtal. Däremot ansåg HovR att *Svenska Hustler* var ansvariga för grov förolämpning.

¹⁰³ Axberger II s 115

Även Hovrättsdomen överklagades. Högsta domstolen hade innan detta mål, dömt i ett annat mål med vissa likheter, det så kallade *Videomålet*, NJA 1992 s 594, som också diskuteras i avsnitt 2.2. I detta fall var det frågan om en man som hade filmat ett samlag med en kvinna, och sedan visat filmen för bland andra hennes arbetskamrater. Kvinnan var ovetande om att hon hade filmats, samt att det över huvud taget fanns en film. Mannen fälldes för grovt förtal i HD. *Videomålet* fick den effekten att HD tonade ner kravet på uppgiftslämnande och istället tog man hänsyn till den effekt som visandet av filmen haft.

I båda dessa fall; *Svenska Hustler målet* och *Videomålet*, diskuteras omgivningens respons till handlingarna. I *Videomålet* uttalar HD att den nedsättande bild som förmedlades via videofilmen, bekräftades av de reaktioner och attityder som kvinnan mött i sin omgivning. Det vill säga att de uppgifter som lämnats om kvinnan genom visning av filmen, kan ha medfört andras missaktning. Men, även att uppgifterna har lämnats i en integritetskränkande form och fått stor spridning gör att det blir att anse som grovt förtal. HD tycks vilja lägga till faktumet; omgivningens reaktion. Det vill säga att hänsyn skall tas dels till att själva visandet kan innebära missaktning för den utsatta, samt att det på grund av reaktionerna verkligen är frågan om förtal.

Högsta Domstolens dom i *Videomålet* föll i oktober 1992. I juni 1993 var *Svenska Hustler målet* uppe i Hovrätten. Också i denna instans kom omgivningens reaktioner på tal. De kvinnliga målsägandena hade vittnat om ett ökat obehag från sin omgivning sedan publiceringen skett. I sitt domskäl angav hovrätten;

”Det står också klart att publiceringen av fotomontagen inneburit obehag för målsägandena i form av insinuanta antydningar från en del människor. De kvinnliga målsägandena har upplevt publiceringen som särskilt plågsam eftersom den enligt deras uppfattning fört med sig en ökning av de trakasserier och den närgångna nyfikenhet med sexuella inslag som också annars är en del av deras dagliga liv. Detta obehag kan emellertid inte ses som en följd av att målsägandena genom publiceringen utsatts för andras missaktning i den mening som krävs för ansvar för förtal.”

Hovrätten dömde i likhet med tingsrätten endast för förolämpning, då man inte ansåg förtalsrekvisiten uppfyllda. När målet togs upp i HD, skrev föredragande RevSkr, i sitt betänkande: ”Förtal är ett farebrott; det är tillräckligt att det typiskt sett funnits en risk för att den berörde under de föreliggande omständigheterna skulle utsättas för andras missaktning, dvs förtalsbestämmelsen uppställer endast ett krav på abstrakt fara. Det

skall dock vara frågan om en uppgift av allvarligare beskaffenhet, men bedömningen av vad som är nedsättande skall göras från den kränktes och hans omgivnings synvinkel.” HD kom att följa detta föredragande och inleder sitt domskäl med att säga: ”För förtalansvar är det tillräckligt att det funnits en risk för att den berörde under föreliggande omständigheter skulle komma att utsättas för andras missaktning. Bedömningen av vad som kan anses vara nedsättande skall göras ur den kränktes och hans omgivnings synvinkel.” HD fortsätter i sitt domskäl med att säga att förvisso framstod fotomontaget som icke autentiskt, men möjligheten fanns att de utpekade skulle framstå som sexuellt lössläppta och på så sätt utsättas för andras missaktning.

HD dömde för grovt förtal samt förtal i *Svenska Hustler målet*, man ansåg att fotomontagen tillsammans med den medföljande texten hade utsatt de drabbade för andras missaktning. HD uttalar också en viktig princip i *Svenska Hustler målet*, man säger: ”En viktig princip därvidlag bör vara att det inte i något fall skall te sig lönsamt att sätta enskildas rätt till integritet åt sidan till förmån för kommersiella intressen”. Denna tog sig speciellt uttryck i utömandet av ersättningen till målsägandena som blev dels 150 000 för tryckfrihetsbrott samt 100 000 till envar av de målsägandena.

5. Skvaller

Trots bestämmelser i BrB och TF, samt att journalister har pressetiska regler att följa, så är verkligheten den att vissa personer känner sig kränkta. Det är framför allt de kändisar som hamnar i skvallertidningar som anser sig vara extra utsatta. Då min uppsats ifrågasätter det skydd vi har idag vad det gäller just skvallertidningarnas behandling av svenska kändisar, så vill jag i detta kapitel ta upp några exempel. Framför allt vill jag försöka lägga en grund så att *skvallertidnings-världen* blir lite mer förståeligare för oss som kanske aldrig har varit med om att figurera på löpsedlarna. Jag har valt ut några personer som dels har skapat en större debatt kring just detta ämnet, dels några som skvallertidningarna tycks ha en förkärlek att skriva om. Jag vill börja med den debatt som fick mig att få upp ögonen för *problemet*.

5.1 Eva Dahlgren

En av de allra största pressetiska debatterna angående skvallerpressens behandling av kändisar blev den om Se & Hörs behandling av Eva Dahlgren i maj 1999. I Se & Hör nummer 22/1999 publicerades smygtagna bilder på Eva Dahlgren och Efva Attling solandes topless. Dahlgren och Attling smygfotograferades under en semesterresa till Medelhavet. Fem av bilderna som publicerades visar paret när de solbadar topless, varav en används på löpsedeln. Rubriken löd: ”Eva och Efva – bara för sig själva på Europas hemligaste badort”. Se & Hör hävdar vidare att de åkt bort för att ”lappa ihop söndrade känslor”. Dahlgren och Attling kände sig djupt kränkta av detta intrång i deras personliga sfär. Eva Dahlgren ansåg sig vara extra kränkt i och med att det var hon som syntes barbröstad på löpsedlarna. Hon valde att gå till motattack i DN Debatt i juni 1999.¹⁰⁴ ”Jag blev våldtagen på semestern. Nej, jag blev inte drogad i någon bar och insläpad i något buskage...Jag blev våldtagen av en kvinna. Hon heter Tua Lundström och arbetar som chefredaktör på tidningen Se & Hör. Hon fotograferade mig i smyg och spikade sedan upp bilderna på min halvnakna kropp på husväggar över hela Sverige”.

Som bakgrund är det viktigt att komma ihåg att Eva Dahlgren under hela sin karriär som populär artist har varit skygg och avhållit sig från kontakt med pressen. Det har aldrig varit frågan om att hon frivilligt har öppnat sitt privatliv för journalister. Skrivierna

började dock ta fart när hon gifte sig med Efva Attling 1996. Hon skrev i DN Debatt: ”Vi hade redan på ett tidigt stadium bestämt oss för att vi inte ville göra några intervjuer och berätta om vår *kärlekssaga*”. Därför hade Dahlgren och Attling vidtagit åtgärder när de åkte på semester, de hade checkat in på hotellet under falska namn. ”Det hindrar dock inte Tua Lundström. På en bergstopp på andra sidan viken gömmer hon sig och med kameralinsen dokumenteras mina alldeles privata och intima stunder med min Efva. Jag kommer hem och ser mina bara bröst på 7-Eleven med påståendet om att vi lappar ihop vår kärlek igen efter alla skilsmässorykten.”

Pressombudsmannen Pär-Arne Jigenius uttalade sin förståelse för Eva Dahlgrens handling. ”Jag har full förståelse för att hon är ledsen och indignerad...Även en offentlig person har rätt till en privat sektor”. Även ordföranden för Pressetiska nämnden, Lilian Ottosson, uttalade förståelse, och menade att en köpbojkott, som Eva Dahlgren förordat, vore bra. ”Till sist är det köparen som har makt, och det är inte alldeles säkert att de *får vad de vill ha*, som det ju så ofta hävdas. Om läsarna reagerar så att försäljningen minskar kan det absolut få betydelse”.

Redaktionschefen på Se & Hör, Arne Sundberg visade sig däremot vara helt oförstående till Dahlgrens kritik. Han sa att ”Om hon inte vill bli fotograferad barbröstad borde hon åtminstone dölja bröstet”. Bengt Christell som är vd i svenska Allers sade sig vara kritisk till smygtagna bilder, men samtidigt menar han att det är viktigt att värna om pressfriheten. Han fortsätter: ”Men tyvärr blir det också uppblåst på det här sättet när hon själv går ut och skapar rubriker. Hon är själv ansvarig för att det blir så här stort.”

Chefredaktören på Svensk Damtidning Karin Lennmor var dock kritisk. ”Det är viktigt för vår heder att markera ett avstånd mot den här jakten. Vi vill markera att vi tar avstånd från den här typen av integritetskränkande journalistisk... Det måste finnas en mening förutom att bara hänga ut folk”. Bengt Gustavsson, chefredaktör på Hänt Extra uttalde att skvallerpressen måste ”använda sitt omdöme... Vi lever i symbios med kändisar och har ingen strävan att bli ovänner”.

¹⁰⁴ se Bilaga 4

Tua Lundström sade dock efter att denna debatt bedarrade något: ”Jag tänker inte dra in klorna men bli försiktigare, bussigare och snällare”. Tyvärr lyckades hon inte hålla vad hon lovade, då Se & Hör hamnade i blåsväder ungefär två år senare.

5.2 Regina Lund

I Se & Hör nummer 12/2001 ropade löpsedlarna ut: ”Dramatiskt uppbrott - Regina Lund lämnar Jonas Malmsjö för Jan”. Vad Se & Hör hävdade var att Regina Lund flyttat ut från sin make Jonas Malmsjö och hem till Jan Lindberg, med vilken hon har en son. Se & Hör uppger att de har pratat med en av *parets vänner* som säger att ”Regina och Jonas har bråkat ganska mycket...Men ingen trodde att det var så allvarligt så att de skulle separera”. När Se & Hör frågar Regina Lund om uppgifterna säger hon ”Det stämmer inte. Jag vill inte prata om det”. Trots att de har fått ett nekande svar från förstahandskälla, väljer man att publicera artikeln.

Detta leder till att Regina Lund väljer att vända sig till kvällstidningen Expressen där man den 16 mars 2001 publicerar hennes ”avskedsbrev till skvallerpressen”.¹⁰⁵ Hon inleder med att säga att hon kräver respekt. Hon förklarar att *flytten* bestod av barnleksaker och musikprylar till en studio som hon delar tillsammans med Jan Lindberg. ”Av detta har Se & Hör gjort en story om att jag har skilt mig och flyttat ihop med mitt barns far”. Hon fortsätter med att säga att hon bestämt sig för att aldrig gå i polemik med skvallerpressen. ”Jag har alltid tänkt att dom skriver ju vad dom vill ändå. Och vem har råd att stämma dom? Inte jag i alla fall. Och det vet dom”. Hon beskriver även en händelse efter sonens födelse, då hon blir förföljd av en paparazzi vars bilder senare är publicerade i Se & Hör. Tillsammans med den påhittade skilsmässan är måttet rågat, Regina Lund kräver att nu får vara nog. Hon skriver:

Visst kan man garva åt uppfinningsrikedomen kring dessa löjeväckande och säljande löpsedlar ibland, men när det drabbar ens barn, ens nära och kära och ens yrkesheder då fastnar garvet i vrångstruppen. Dom går över gränsen. Dom kränker dom människor dom tjänar pengar på.

¹⁰⁵ se Bilaga 5

5.3 Mark Levengood

De som har drabbats av skvallertidningsskriverier är många, men det är främst Eva Dahlgren och Regina Lund som har gått till massmedial motattack. Mark Levengood har aldrig gått till offentlig motattack. Han har däremot varit flitig med att sprida sina omdömen om den svenska skvallerpressen. Se & Hör har vid ett flertal tillfällen påstått att det tagit slut mellan Levengood och hans partner Jonas Gardell. Bland annat skall Levengood ha övergett Gardell för "en ung och folkkär sångare". Detta ledde till att Levengood valde att PO-anmäla Se & Hör. För närvarande gäller skvallret främst Levengood och Henrik Johnsson, make till Alice Bah. Det spekuleras i huruvida de är ett par eller inte. Levengood har vid ett flertal tillfällen förklarat att "Henrik är min bästa kompis".

Se & Hör har dock vid ett flertal tillfällen insinuerat att de kanske är lite mer än bara kompisar. I sitt nummer 48/2000 har man på förtasida och löpsedel texten: "Henrik Johnsson avslöjar - Mark och jag BLEV KÄRA I LONDON". Naturligtvis finns det också en bild på Mark Levengood och Henrik Johnsson tillsammans. I artikeln citerar man vid ett flertal tillfällen en intervju som Henrik Johnsson gjort med tidningen ELLE. Rubriken är tagen från just denna intervju. Där säger Henrik att han och Mark blev "helt kära i en fantastisk pälsrock från Versace" när de var på en gemensam Londonresa.

Spekulationerna fortsätter och i nummer 20/2001 skriver Se & Hör: "Efter alla rykten – Alice Bah: Henrik och Mark kanske är ett par". Man använder sig av hennes uttalanden i en intervju hon gjort med veckotidningen Amelia. I de utdrag som återfinns inne i Se & Hör framgår det klart att hon inte bryr sig om skrivierna, då hon vet vad som gäller. Mark Levengood är däremot innerligt trött på alla skrivierna och han har sagt att Se & Hörs redaktion borde doneras till medicinskt viktiga djurförsök. Tua Lundström skrattar åt hans kritik och säger att "Det är roliga formuleringar han kommer med. Det är nog Jonas Gardell som hjälpt honom att skriva".

5.4 Pernilla Wahlgren

En annan kändis som har *valsat* runt på skvallerpressens löpsedlar sedan hon var tonåring är Pernilla Wahlgren. Hon föddes som kändisbarn och har valt en karriär i offentlighetens ljus. Trots att hon är uppfödd i denna världen finner hon det ibland bli lite för mycket. I en intervju i tidningen Hennes säger hon: ”Det är så sjukt! Mitt privatliv tycks ha blivit en fix idé för dem”. Hon fortsätter med att säga att hon är medveten om att hon har ett offentligt yrke. ”Men mitt privatliv... Kan det vara så intressant för andra?”. Hon kan numera själv ignorera skrivierna men hon vill inte att hennes barn skall drabbas. ”Jag vill inte att mina barn ska mobbas för att det skrivs en massa om oss [Pernilla och Emilio Ingrosso]”.

I två efterföljande nummer av Se & Hör 32/2000 och 33/2000, återfinns Pernilla Wahlgren och Emilio Ingrosso på förstasidor och löpsedlar. I det första av dessa två numren säger framsidan: ”Chockar vännerna; Planerar nytt liv tillsammans – Pernilla & Emilios lyxlägenhet”. Se & Hör påstår att Wahlgren och Ingrosso ”Har köpt kärleksnäste på Gran Canaria”. Man pekar ut en lägenhet som de har köpt i februari och man publicerar även bild från en sängkammare, dock oklart om det är från just den påstådda lägenheten. Man använder sig i artikeln av uttalanden som Pernilla Wahlgren gjort till Aftonbladet: ”Vad jag än säger så blir det fel”. Artikeln avslutas med ”Kanske får deras kärlekssaga ett lyckligt slut till sist”.

I följande nummer återfinns en badbild på Wahlgren och Ingrosso med texten: ”Pernilla & Emilios återforening – Så fann de kärleken igen”. Det är åter Gran Canaria och det påstådda lägenhetsköpet i fokus. Mer eller mindre samma uppgifter från det tidigare numret återanvänds i denna artikel. Dock återföljs denna artikel av tre bilder av de två solandes och badandes.

5.5 Carola Sögaard

Efter sin skilsmässa från Runar Sögaard har Carola varit ett hett villebråd för sensationsjournalister. De har försökt att finna en *ny kärlek* i hennes liv. Förstasidan till Hänt Extras nummer 31/2000 utropar: ”Lycklig Carola kramades ömt och helt öppet”. Artikeln inne i tidningen åtföljs av fyra bilder från en volleybollmatch i Båstad. Under rubriken *blickar* skriver Hänt Extra: ”Carola vände sig titt som tätt om och skrattade samtidigt som hennes blickar varmt tog fäste på mannen som ömt log

tillbaka.” De fortsätter med att säga att Carola senare gav mannen ”en varm och högst intim kram”. Då de frågar Carola om mannen hon setts krama är hennes nya kärlek svarar hon ”Jag är här på semester”. Då hon inte har gett dem ett klart nekande svar fortsätter man sin spekulation huruvida mannen är hennes nya kärlek eller inte. Man diskuterar också en man som har setts promenera med henne vid två tillfällen på Djurgården. Hänt Extra avslutar artikeln med att fråga sig ”Vad kan man dra för slutsats av det?”.

Se & Hör spekulerar även de i Carolas kärleksliv. I nummer 48/2000 diskuteras huruvida ”Är de ett par – eller får Carola korgen av Jan?”. I artikeln citeras Carola själv, som säger ”Säg inte att det handlar om den där basketspelaren nu igen. Det är nämligen inte sant.” Även den utpekade basketspelaren förnekar rycktena. Trots dessa två uttalandena väljer tidningen att ha en halv sida spekulationer. Efter nyår är det återigen dags för Se & Hör att göra avslöjanden om Carolas kärleksliv. I nummer 3/2001 proklamerar man på förstasidan ”De kysstes och kysstes – Carola kär i mångmiljonär”. Det var, enligt Se & Hör, under en nyårsfest som det skulle ha gått extra hett till mellan Carola och en schweizisk mångmiljonär. Se & Hör citerar *en av gästerna* på nyårsfesten som säger ”De kysstes passionerat och ofta.” Man uppger också att ett flertal källor sett paret smita iväg så fort de fick tillfälle. Carola förnekar dock att det är en romans på gång, hon säger till Se & Hör: ”Andy var min bordskavaljer och inte mer än så.” Trots detta förnekande säger Se & Hör att Carola och denne man tillbringade hela nyårshelgen ihop. Ett par sidor efter denna artikel får man veta att nyårsfirandet höll på i tre dagar och då både mannen och Carola var närvarande alla dessa dagar tillbringade de naturligtvis nyårshelgen ihop, dock tillsammans med ett antal andra kändisar.

I februari är det dags igen för Hänt Extra, som i nummer 10/2001 säger: ”Carola talar ut om sin plågsamma skilsmässa”. Vad man har använt i artikeln är uttalande från en intervju gjord i TV4:s Lördagsmorgon. Hon säger här bland annat ”Däremot ljuger alla rykten om att jag kysst än den ena än den andra killen”. Men något särdeles uttalande om en plågsamma skilsmässa är det inte frågan om, det enda hon väljer att säga är att ”Skilsmässan från Runar har tagit hårt på mig”.

5.6 Summering

Utav alla dessa beskrivna *fall* är det egentligen ingen som faller in under förtalsparagrafens rekvirit *utsättas för andras missaktning*. Inte ens att hamna topless på löpsedlar runt Sverige är i dagens samhälle något som väcker andras missaktning. De flesta kändisar det skrivs om i skvallertidningen vet att det egentligen inte är någon idé att bry sig, precis som Pernilla Wahlgren sa så händer det ändå inget. Det verkar som om kändisar får räkna med att *tåla mer*, än vanliga Svenssons. Är det verkligen så det skall vara?

6. Egna synpunkter

Skvaller har alltid fyllt en funktion i våra liv, alla har vi väl skvallrat någon gång. Att det sedan finns tidningar om skvaller är nog bara att anse som en naturlig förlängning av detta. Vad fyller då dessa tidningar för funktion? Det främsta syftet är uppenbarligen att stilla personers nyfikenhet om kändisar. Det är naturligtvis främst kändisar det skrivs om i skvallertidningar, sedan om det handlar om kungligheter, politiker, tv-personligheter eller artister är mindre petitesseer. Kända personer skapar en viss nyfikenhet och det är detta som skvallertidningar profiterar på. Skvaller tror jag nog att de flesta kändisar förstår att de måste *ställa upp* på, men det är när detta går över i något mer personligt som de flesta slår bakut. Alla människor har en personlig integritet och det är upp till var och en att bestämma var gränsen går för när denna blir kränkt.

Eva Dahlgren och Efva Attling är några som ganska tydligt har tagit avstånd från skvallerpressen, just för att de känner att nu får det räcka. Bör inte skvallertidningarna då respektera detta? Det kan man ju tycka – det är ju ändå dem de tjänar pengar på. Men, i Eva och Evas fall var jakten på en bra bild viktigare än de två solbadandes personliga integritet.

Personlig integritet tycks ha blivit ett modeord. Vi skall alla värja och värna om vår personliga integritet. Med tanke på hur informativt samhället har blivit runt i kring oss, kanske detta är en naturlig utveckling. Det blir allt viktigare att värna om den egna personen. Speciellt för kändisar kan det vara ytterst viktigt att känna att man som person har rätten att sätta en gräns någonstans. *Hit men inte längre*. Som lagstiftningen ser ut idag finns inte den möjligheten. De flesta artiklar i skvallerpressen lever inte upp till de rekvisit som stipuleras i BrB och TF. De rättsfall som har behandlat förtal och grovt förtal i HD har i de flesta fall berört sexuella situationer. De kändisar som blev utsatta för ett fotomontage i en porrtidning hade blivit utsatta för förtal.

Frågan är om HD ens skulle bevilja prövningstillstånd för till exempel artiklar som spekulerar i skilsmässor, pojk- eller flickvän, etc. För det är ändå dessa saker som artiklarna i de allra flesta fall beskriver. Om man tar Pernilla Wahlgren som exempel, så har hon figurerat i flera år på löpsedlar och i skvallertidningar. Hennes äktenskap med Emilio Ingrosso har stötts och blötts. Ena veckan har de varit på kärleksresa i

Italien, nästa vecka har Emilio hittat en ny kärlek, osv. Någonstans måste Pernilla Wahlgren som privatperson, det vill säga inte artisten Pernilla Wahlgren, få slå näven i bordet och säga att *nu räcker det*. Som det ser ut i rättsläget idag, kan hon anmäla en enstaka artikel till PO och PON, men detta tar tid och det är inte ofta ett ärende går vidare till PON. Att hävda tryckfrihetsbrott är bara att glömma, en spekulativ artikel om en eventuell kärleksresa är inte att anse som varken förtal eller förolämpning. Efter att ha studerat rättsläget som det ser ut idag, så vill jag ha en lagregel som ger alla som känner sig kränkta en rätt att hävda detta inför domstol.

Som jag har visat i denna uppsats blir skyddet mot förtal och förolämpning baserat på huruvida personen är en offentlig person eller inte. Detta ligger sedan till grund för om personen får finna sig i att tåla lite mer eller inte. Frågan är dock om det verkligen går att göra denna generella delning baserad på en persons vilja att träda fram i rampljuset. Det finns trots allt de personer som aldrig har valt att bli offentliga personer, men ändå behandlas som sådana. Exempelvis kungafamiljen, de enda som har haft en egentlig chans att välja är HKH Drottning Silvia och HKH Prinsessan Lilian. De gifte sig in i kungafamiljen, de andra föddes in i den och har aldrig haft ett val. Andra som inte heller de har haft något val är alla så kallade kändisbarn. Att de väljer att bli offentliga i en viss ålder är i och för sig att göra ett val. Men till exempel Amadeus Sögaard, som fortfarande är ett småbarn, har aldrig gjort något val. Trots det figurerar han på löpsedlar och i artiklar tillsammans med sin mamma eller pappa.

Axberger säger att ”en kändis är i princip också en offentlig person”. Jag vill dock gå ett steg längre och säga att en kändis är definitivt en offentlig person. Det är snarare frågan om vem som är kändis som kan behöva en definition. Dagens så kallade dokusåpor skapar lätt tv-personligheter, men är dessa kändisar. Skall man ha behövt prestera något för att bli en kändis? Frågan om huruvida man är en kändis blir viktigt i sig, då man generellt kommer att få ett sämre skydd gentemot pressens skrivelser. Jag tycker att man skall vara generös med vem som skall anses vara kändis. Axberger säger att ”grundprincipen är att människor, vars görande och låtande är av betydelse för långt fler än dem själva, får tåla mediernas granskning.”¹⁰⁶

¹⁰⁶ Axberger II s 64

Det som jag finner vara helt horibelt är ekvationen; att man som kändis skall tåla mer just för att man är mer offentlig och därmed också mer utsatt för skvaller och spekulationer. Detta är i det närmaste absurt i min mening.

Ta som ett exempel Kim Kärnfalk. För ett par år sedan var det ingen som visste vem denna tjej från västkusten var. Hon hade då haft ett starkt skydd om man hade hängt ut henne på en löpsedel med en kränkande uppgift. När hon sedan blev en av de fem i schlagerbandet Friends visste naturligtvis fler vem hon var. Hon var med i tv och spelade på olika ställen i landet. Hon blev en kändis. Därmed blev hon naturligtvis även ett hett villebråd för journalister och kom att hamna på löpsedelarna och i artiklar av olika slag. Nu, när hon är kändis och tidningarna vill skriva om henne, då har hon genast ett sämre skydd. Hon sa själv i en intervju i Göteborgs Posten att hon numera aktar sig för vissa journalister. Speciellt sedan en journalist från en kvällstidning inledde intervjun med frågan : ”Hur känns det att vara ful?”. ”Dessutom drar jag en gräns mellan den privata Kim och Kim i Friends – och pratar kanske mindre med skvallertidningar än vad jag borde”. Detta för att hon helt plötsligt befinner sig i ”fel” ruta i Axbergers diagram¹⁰⁷. Skulle någon tidning hänga ut hennes privatliv nu, så har hon inte samma styrka bakom sina krav på ett fredat privatliv – hon är ju kändis!

Jag söker efter en lagstadgad regel om personlig integritet. Där det är den som blir utsatt som avgör när måttet är rågat och därefter ställer till exempel skvallerpressen inför rätta. Naturligtvis blir det upp till domstolen att utverka rättspraxis, med förhoppning att ribban inte sätts varken för lågt eller för högt. Att man har haft sitt privata privatliv i offentlighetens ljus under ett antal år borde anses räcka för en fällande dom.¹⁰⁸

Skall man lagstadga om de pressetiska reglerna? Naturligtvis kan detta vara en möjlighet, men då är det journalisten som blir drabbad och det är inte det som jag önskar. Journalisten skall fortfarande ha sitt höga skydd som har utvecklats i TF. Svensk tryckfrihetsrätt är något unikt och den vill även jag värna om, därmed är en inskränkning i TF inget som jag propagerar för. Jag vill förorda en lagregel där det är den kränkte som bestämmer när ett brott har begåtts. Sedan är det upp till domstolen att

¹⁰⁷ se avsnitt 4.3

ta hänsyn till om dels de pressetiska reglerna har följts, dvs om allmän intresset är så högt att den personliga integritet kunde förbises.

En sanningsprövning kan det inte heller bli tal om, det skall inte föras bevisning om huruvida artikeln är sann eller inte. Huruvida det verkligen var en kärleksresa till Italien är oväsentligt i detta fall, det är upprepningen av kränkandet av den personliga integriteten som är inför rätta.

Förutom att lagstadga om en rättighet för personlig integritet är det också tid att skvallerpressen tar ansvar för sina handlingar. Det är dags att se om sitt eget hus och inse att man ibland gör övertramp och kränker de personer som man tjänar pengar på att rapportera om. Under 1999 hamnade Se & Hör på första plats på klandertoppen, dvs av tidningar fällda av PO och PON. Inte någon gång på 25 år har en veckotidning fällts för så många och allvarliga övertramp under en tolv månaders period. Tua Lundström kommenterade detta med att säga: ”Jag tycker PO och PON är väl nitiska när de granskar skvallerpressen”. Under dessa tolv månader fälldes Se & Hör fyra gånger i opinionsnämnden. Tre av anmälningarna som lett till klander var från kändisar.

Tidningar som skriver om skvaller måste inse att även de är skyldiga till en viss diskretion. Deras vanligaste försvarstal är att ”vi skriver om sådant som folk vill läsa”, därmed lägger de över ansvaret på läsarna. De verkar mena att de erbjuder endast de tjänster som läsarna vill ha. Därför måste de skriva om Carolas senaste ”hålla-handen-incident”, eftersom läsarna vill veta om Carola Sögaards kärleksliv. Detta finner jag i det närmaste vara att idiotförklara alla som läser skvallertidningar. Hur skall en redaktion i Stockholm kunna avgöra vad en genomsnittlig läsare i Sverige vill veta? De kan endast anta att ju snaskigare skvaller, uppseende väckande löpsedlar och rubriker man skapar desto mer tidningar kommer de att sälja. Jag anser att de snarare skulle se sig själva som erhållare av information och därmed sälla det som inte kan anses försvarbart. Deras motto borde vara ”vi skriver om sådant som vi vill att folk skall läsa”. Tyvärr kan jag inte se en utveckling åt detta håll, då skvallertidningarnas upplagor med all säkerhet skulle dala drastiskt. Därmed ligger det nog tyvärr något i att

¹⁰⁸ se figur 1, avsnitt 4.3

det i slutändan är läsarnas val. Det är läsarna som måste visa sitt missnöje mot alltför sensationell rapportering genom att inte köpa just det numret.

Slutligen så ter sig hela situationen tämligen hopplös. Att begära att läsarna skall försvara kändisarnas rättigheter genom att inte köpa lösnummer är inte acceptabelt. Att försöka förmå skvallerpressen att dämpa sig är i det närmaste skrattretande, det är ju deras levebröd att rapportera sensationer och skvaller. Självklart förstår även jag att kändisar måste tåla en viss bevakning av skvallerpressen, dvs den bevakning som är en del i att vara kändis. Det är den bevakning och rapportering som sker utanför detta som jag anser sker alltför lättvindligt. Det är tydligt att skvallerpressen inte anser en anmälan till PO som ett större hot. Därmed är det skydd som finns i dag alltför tandlöst. Det är tid för förändring, det måste till ett hårdare vapen än en PO-anmälan.

En lagstadgad rätt om personlig integritet skulle i min mening kunna leda till en lösning på problemet. En lösning som inte skulle hota vår tryckfrihet och inte ställa journalisterna i en sämre ställning än den de har i dag. En lagregel om personlig integritet skulle även kunna appliceras på annat än förtal och förolämpning, till exempel mobbning. Jag förordar därmed att en komplettering bör ske till de regler som finns i dag om förtal och förolämpning, en regel om varje individs rätt till personlig integritet.

Bilaga 1

Regeringsformen

1 KAP. 9§

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

Bilaga 2

Tryckfrihetsförordningen

1 KAP. Om tryckfrihet

5§ Denna förordning äger tillämpning å skrift, som framställts i tryckpress. Den skall ock tillämpas å skrift, som mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande, om

1. utgivningsbevis gäller för skriften; eller
2. skriften är försedd med beteckning, som utvisar att den är mångfaldigad, samt i anslutning därtill tydliga uppgifter om vem som har mångfaldigat skriften och om ort och år för mångfaldigandet.

Bestämmelse i förordningen som har avseende å skrift som framställts i tryckpress eller å tryckning skall, när ej annat angives, äga motsvarande tillämpning å annan skrift, varå förordningen enligt första stycket är tillämplig, eller å mångfaldigande av sådan skrift.

Till skrift hänföres bild, även om den ej åtföljes av text.

6§ Tryckt skrift skall, för att anses såsom sådan, vara utgiven. En skrift anses utgiven då den blivit utlämnad till försäljning eller för spridning på annat sätt i Sverige. Detta gäller dock inte en myndighets tryckta handlingar, om de inte är tillgängliga för envar.

7§ Med periodisk skrift förstås en tidning, tidskrift eller någon annan sådan tryckt skrift som enligt utgivningsplanen är avsedd att under en bestämd titel utgivas med minst fyra vid särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt löpsedlar och bilagor som hör till skriften. Sedan utgivningsbevis för skriften har meddelats, skall denna anses som periodisk till dess att beviset återkallas eller förklaras förfallet.

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram eller en teknisk upptagning som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpning av 1-14 kap. programmet eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur innehållet har disponerats. I lag får föreskrivas om särskild skyldighet att spela in sådana program och bevara tekniska upptagningar samt att tillhandahålla dessa. Bestämmelser om rätt till sändningar finns i 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen.

7 KAP. Om tryckfrihetsbrott

1§ Med tryckfrihetsbrott förstås i denna förordning de gärningar som anges i 4 och 5 §§.

5§ Som tryckfrihetsbrott skall anses också sådana gärningar, begångna genom tryckt skrift och straffbara enligt lag, som innebär att någon

1. uppsåtligen offentliggör allmän handling som ej är tillgänglig för envar, om han fått tillgång till handlingen i allmän tjänst, under utövande av tjänsteplikt eller i därmed jämförbart förhållande;

2. offentliggör uppgift och därvid uppsåtligen åsidosätter tystnadsplikt som avses i den i 3 § första stycket 3 angivna särskilda lagen;

3. när riket är i krig eller omedelbar krigsfara offentliggör uppgift om förhållanden vilkas röjande enligt lag innefattar annat brott mot rikets säkerhet än som anges i 4 §.

8 KAP. Ansvarighetsregler

1§ För tryckfrihetsbrott genom periodisk skrift svare den som var anmäld som utgivare, då skriften utgavs.

Var ställföreträdare anmäld och har han inträtt som utgivare, svare ställföreträdaren.

2§ Fanns ej utgivningsbevis, då skriften utgavs, eller var utgivare, som enligt 1 § första stycket har att svara, ej längre behörig eller hade hans uppdrag eljest upphört, svare skriftens ägare.

Ägare vare ock ansvarig, om utgivaren var utsedd för skens skull eller denne eljest, då skriften utgavs, uppenbart icke innehade den befogenhet, som enligt 5 kap. 3 § skall tillkomma honom.

Var ställföreträdare, vilken inträtt som utgivare, ej längre behörig, då skriften utgavs, eller hade hans uppdrag eljest upphört eller förelåg beträffande ställföreträdaren förhållande, som i andra stycket sägs, svare utgivaren.

3§ Kan det ej visas vem som var ägare, då skriften utgavs, svare i ägarens ställe den som tryckt skriften.

4§ Sprider någon periodisk skrift, varå uppgift om vem som tryckt skriften saknas eller, utspridaren veterligt, är oriktig, och kan det ej utrönas vem som tryckt skriften, svare i stället för den som tryckt skriften utspridaren.

12§ Vid bedömande av fråga om ansvar för den som enligt detta kapitel har att svara för tryckt skrift skall så anses som om vad skriften innehåller införts däri med hans vetskap och vilja.

Bilaga 3

Spelregler för press, radio och tv

(Hämtade från www.tu.se)

Här följer några viktiga delar ur de s k Spelreglerna för press, radio och tv. Dokumentet i sin helhet kan beställas via Tidningsutgivarna i slutet av denna text eller på formulär under knappen Publikationer.

Press, radio och tv skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet.

Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv skall vara ett stöd för den hållningen.

I. Publicitetsregler

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha täckning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

Var generös med bemötanden

5. Felaktig sakuppgift skall rättas, när det är påkallat. Den som gör anspråk på att bemöta ett påstående skall, om det är befogat, beredas tillfälle till genmäle. Rättelse och genmäle skall i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på så sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna. Observera att ett genmäle inte alltid kräver en redaktionell kommentar.
6. Publicera utan dröjsmål Pressens Opinionsnämnds klandrande uttalanden i fall som rör den egna tidningen.

Respektera den personliga integriteten

7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iaktta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Pröva noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga.
10. Framhäv inte berörda personers ras, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

Var varsam med bilder

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.
12. Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering .

Hör båda sidor

13. Sträva efter att ge personer, som kritiseras i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.
14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättssak bör redovisas.

Var försiktig med namn

15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.
16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat som gör en identifiering möjlig.
17. Observera att hela ansvaret för namn- och bildpublicering faller på den som återger materialet.

KOMMENTAR TILL DEL I

För tolkning av begreppet ”god publicistisk sed” svarar för pressens del i första hand Pressens Opinionsnämnd samt i ärenden som inte hänskjuts till nämnden Allmänhetens Pressombudsman. Det bör uppmärksammas att Pressens Opinionsnämnd och Allmänhetens Pressombudsman ej prövar fråga om avsteg från reglerna i radio- eller televisionsprogram. För granskning av dessa program finns den av regeringen utsedda Granskningsnämnden.

Opinionsnämndens utslag publiceras förutom i den klandrade tidningen i refererande form i Pressens Tidning och i tidningen Journalisten. Abonnemang på nämndens utslag kan beställas hos Tidningsutgivarna.

PO utger en årsberättelse där de från principiell synpunkt viktigaste ärendena kommenteras.

Granskningsnämndens beslut kan rekvireras hos nämndens kansli.

II. Yrkesregler**Journalistens integritet**

1. Ta inte i tjänsten emot journalistiska uppdrag av personer utanför den redaktionella ledningen.
2. Acceptera inte uppdrag från utomstående, ej heller inbjudan, gåva, gratisresa eller annan förmån i och utanför tjänsten som kan misstänkliggöra ställningen som fri och självständig journalist.

3. Använd inte ställningen som journalist till att utöva påtryckning för egen eller andras vinning eller till att skaffa privata förmåner.
4. Utnyttja inte för egen eller andras vinning opublicerade nyheter beträffande ekonomiska förhållanden eller åtgärder hos stat, kommuner, organisationer, företag eller enskilda.
5. Beakta journalistavtalets bestämmelse om att medarbetare icke får åläggas att skriva mot sin övertygelse eller utföra förödmjukande uppdrag.

Anskaffning av material

6. Tillmötesgå rimliga önskemål från intervjuade personer om att i förväg få veta hur och var deras uttalanden återges.
7. Visa särskild hänsyn mot ovana intervjuobjekt. Upplys den intervjuade om huruvida samtalet är avsett för publicering eller enbart för information.
8. Förfälska inte intervjuer eller bilder.
9. Visa hänsyn vid fotograferingsuppdrag samt vid anskaffning av bilder, särskilt i samband med olyckor och brott.
10. Ge inte efter för påtryckningar från utomstående i avsikt att hindra eller inskränka berättigad publicitet.
11. Beakta upphovsrätten med dess citatregler och fotografier.
12. Visa generositet med källangivelse när en framställning huvudsakligen bygger på annans sakuppgifter.

Publiceringstider

13. Respektera överenskomna publiceringstider.

KOMMENTAR TILL DEL II

Undertecknarna av dessa regler vill med detta avsnitt ge vägledning i det journalistiska arbetet på fältet och på redaktionerna när problem uppstår som endast ofullständigt eller inte alls behandlas i lagar, kollektivavtal eller i övriga delar av dessa etiska regler för massmedier. Avsnittet ersätter SJF:s yrkeskodex.

Detta avsnitt är inte bara en regelsamling - det är också avsett att stimulera till en kontinuerlig debatt inom journalistikåren i arbetsetiska frågor. Reglerna gör inte anspråk på att täcka alla de situationer som journalisten kan möta i sitt arbete.

Reglerna avser alla redaktionella medarbetare, alltså i tillämpliga delar även journalister vid radio, tv, informationsavdelningar etc.

SJFs styrelse verkar för att förbundets medlemmar efterlever denna del av reglerna.

III. REGLER MOT TEXTREKLAM

Slå vakt om förtroendet för press, radio och tv och värna om mediernas integritet. Låt inga misstankar uppstå hos allmänheten att utomstående otillbörligt kan påverka innehåll i program.

Material som publiceras eller presenteras på redaktionell plats skall inte kunna utgöra eller uppfattas som reklambudskap.

Grundregler

1. Avvisa idéer och förslag till artiklar och program om de är sammankopplade med

krav på motprestationer som innebär reklam i någon form. Avvisa också som princip erbjudanden till redaktionen om resor som är gratis eller kraftigt subventionerade. Avvisa gåvor och andra förmåner. Avge aldrig förhandslöfte om publicitet.

2. Redovisa hur urvalet av produkter/tjänster i konsumentupplysande artiklar/program har skett. Ange klart hur produkterna/tjänsterna har blivit jämförda eller testade.

Informera inte ensidigt om utbud/produkter från producenter.

3. Underkasta förhandsuppgifter om teaterföreställningar, konserter, filmer, konstutställningar, idrottsevenemang och liknande en normal nyhetsbedömning.

4. Namnge inte företag och organisationer som skänker eller levererar priser eller på annat sätt medverkar - t ex som sponsor eller arrangör i tävlingar, fester, välgörenhetstillställningar eller liknande, om inte journalistiska motiv finns för detta.

Om företag, organisation, myndighet eller annan medverkat vid framställning av redaktionellt material bör detta tydligt anges.

5. Avvisa från redaktionellt utrymme uppgifter om företags, organisations eller myndighets verksamhet som öppethållande, demonstration av produkter, pristävlingar eller andra arrangemang, om det inte är journalistiskt motiverat.

6. Tidning/programföretags reklam för egen försäljning av varor och tjänster samt egna arrangemang ska utformas som annons. När sådant arrangemang uppmärksammas på redaktionell plats skall en normal nyhetsbedömning ske.

Om tidning/programföretag i samverkan med företag/organisation/annan genomför arrangemang, t ex tävling, auktion eller liknande, där det samverkande företagets varor och tjänster utbjudes eller på annat sätt förekommer, bör detta tydligt anges.

7. Vid användning av material (bilar, båtar, kläder, möbler, köksutrustningar etc) som underlag för fotografering får namn på tillverkare, återförsäljare eller detaljist bara anges när det finns journalistiska motiv.

Regeltillämpning

Vid tolkning av ingressen och grundreglerna 2, 3 och 5 kan nekande svar på några eller flera av följande frågor antyda en konflikt med reglerna:

a) Urval: Jämförs flera produkter? Är urvalet mångsidigt? Ingår jämförelsen eventuellt i en serie artiklar/program?

b) Bedömning: Har produkten/produkterna testats och/eller utsatts för kritisk granskning (objektiv eller subjektiv)? Framgår detta i så fall av artikeln/programmet?

c) Nyhetsvärde: Har informationen om en produkt allmänt intresse?

d) Presentation: Framgår det klart för läsaren/lyssnaren/tittaren att presentationen inte är ett reklambudskap?

e) Uppgifter om tillverkare, återförsäljare, priser m m: Är uppgifterna svåra att komma över för konsumenten? Är priset i sig en nyhet? Jämförs priser?

För tolkning av begreppet "textreklam" svarar för pressens del Pressens Textreklamkommitté. Textreklamkommittén behandlar ärenden som inkommit till kommittén senast tre månader efter publicering.

För granskning av program i radio eller tv svarar Granskningsnämnden för radio och TV.

Bilaga 4

DN Debatt 1999-06-03

Jag klarar inte att leva ett liv med lögnerna och skvallret.

Jag blev våldtagen på semestern. Nej, jag blev inte drogad i någon bar och insläpad i något buskage. Det var ingen som slet sönder mina kläder, misshandlade mig och som med sin fysiska styrka tvingade mig till tystnad och våldförde sig på min kropp. Det fysiska övergreppet slapp jag. Den själsliga skändningen är dock jämförbar. Jag gråter och har svårt att gå ut och visa mig bland folk. Min kropp skakar och det känns som om det endast är huden som håller mej samman. Jag blev våldtagen av en kvinna. Hon heter Tua Lundström och arbetar som chefredaktör på tidningen Se och Hör. Hon fotograferade mig i smyg och spikade sedan upp bilderna av min halvnakna kropp på husväggar över hela Sverige. Hon gjorde detta och det är jag som skäms. Det måste vara så, precis så som ett våldtäktsoffer känner sig. Känslorna har ingen logik. Lika lite logik som tryckfrihetslagen.

För tre och halvt år sedan gifte vi oss Efva och jag. Vi hade redan på ett tidigt stadium bestämt oss för att vi inte ville göra några intervjuer och berätta om vår "kärlekssaga". Vi hoppades på att nyheten skulle blåsa över och att vi, efter det att den värsta "choken" lagt sig, skulle kunna fortsätta i våra yrken som vanligt, med en vanlig relation till massmedierna. Naivt tänkt, kan man säga i dag. Efter att ha blivit förföljda av journalister och fotografer på vår bröllopsresa till Thailand, sa vi till varandra att det tar väl ett halvår, sen är allt som vanligt igen. Där lyckades vi fly till hemlig ort efter ett dygn. Alla skriverier om något annat är uppiktade. Ett halvår blev till ett år. Nu har det gått tre och ett halvt. Tre och ett halvt år med artiklar och löpsedlar fabricerade på tidningarna Hänt Extra och Se och Hörs redaktioner. Lögnerna går snart inte att räkna.

Några exempel. Krismöte i sonens skola: Har aldrig existerat. Evas heta natt med såpaskådis: Vet inte vem det är, känner honom inte. Efva häller öl över rival: Lämnar en tillställning efter att ha blivit förföljda av fulla fans, dock utan att hälla öl över någon. Eva och Efva i jättegräl på kändisfest: Bråkar inte med varandra, däremot med tidningarnas fotograf som trakasserar oss under en hel kväll efter det att vi avböjt att ställa upp på bild. Den bild som han sedan tar i smyg används efter det till uppiktade historier om att vi skall skilja oss.

I vintras smygfotograferar de oss och våra barn när vi är på semester. Man tycker åtminstone barn ska vara fredade, men icke. Vi anmäler tidningen till Allmänhetens pressombudsman, vilket vi gjort många gånger och fått dom fällda, men den här gången väljer PO att fria tidningen med hänvisning till att vi är på allmän plats. Det betyder att om man som offentlig person väljer att semestra med andra icke offentliga människor på ett alldeles vanligt semester mål så får man också finna sig i att bli fotograferad i smyg och se sin familj uthängd på löpsedlar.

Vad kan vi göra? Vi anpassar oss efter dessa spelregler och förlägger sommars semester till ett "reservat". Vi checkar in under annat namn och får försäkran från hotellet genom fax att vi ska få vara fredade från fotografer under vår vistelse. Det hindrar dock inte Tua Lundström. På en bergstopp på andra sidan viken gömmer hon

sig och med kameran dokumenteras mina alldeles privata och intima stunder med min Efva. Jag kommer hem och ser mina bara bröst på 7-Eleven med påståendet om att vi lappar ihop vår kärlek igen efter alla skilsmässorykten.

Sedan dess har jag svårt att gå ut.
Så ser mitt liv ut.

Min mamma ringde i dag och undrade vad jag önskar mig i födelsedagspresent. Jag vet inte sa jag. Jag är ju så rik, jag har ju redan allt och känd är jag ju också så vad kan jag mer önska. (Ironi) När vi sagt hej och lagt på luren kom jag dock på vad jag önskar mig. Mamma jag önskar mig ett svar. Sedan jag var 17 år har jag varit artist. Jag har sjungit i drygt 20 år. Fram till 1996 var ingen skvallertidning intresserad av mig.

Men så gifte jag mig med en kvinna och vi blev ett fenomen. Jag är inte längre Eva Dahlgren. Jag är "Efva och Eva" eller "Evorna". Det bekymrar mig inte särskilt mycket. Jag vet vem jag är och jag vet att vår öppenhet har givit andra människor styrka. När jag träffar människor i affären. I tunnelbanan eller på krogen möts jag av vänlighet och jag har levt i kändisskapet så länge att det nästan känns som ett helt naturligt liv.

Men så är det alla dessa lögnen. Bilder av mig och min Efva med texter uppbyggda för att sälja lösnummer. Vecka ut och vecka in. Bry dig inte säger vännerna. Jag försöker att inte bry mig. Nu får vi väl ändå ringa polisen säger sönerna och vi försöker förklara att det inte riktigt fungerar på det sättet. Men nu, när det känns som om det gått helt över styr och jag inte längre kan skaka av mig vad som hänt, då undrar jag. Vart ska jag vända mig? Pressombudsmannen är tandlös. Polisen är inte till för mig. Tryckfrihetslagen är skriven i en annan tidsålder. Jag är ett lovligt byte för paparazzi världen över och jag känner att jag inte kommer att klara av att leva ett liv där jag hela tiden måste snegla över axeln.

Glädjen i att vara artist och att skriva musik är inte så stor att den övervinner känslan av att få privatlivet skändat. Är det så att mitt enda alternativ är att säga upp mig från jobbet. Om man inte klarar av dessa spelregler så får man ge upp helt enkelt.

Jag vill ha ett svar på det.

Eller är det så att även andra tröttnat? Är det så att ni som är seriösa journalister tröttnat på att jag och vissa av mina kolleger aldrig vågar tala öppet hjärtligt med er för att vi vet att vissa delar av samtalet kommer att omformas till snaskigheter i skvallerpresse? Är det så att även ni har tröttnat på att kallas för kolleger till sådana journalister som Arne Sundberg och Sten Hedman. Som om ni tillhörde samma skrå? Och är det så att kanske även du som läser dessa tidningar, som kittlas av lite skvaller då och då, börjar tröttna för att även du förstår att det som skrivs inte har ett uns av sanning?

Eller är det så att tryckfrihetslagen är till för sådana som den danska familjen Aller, som äger dessa skvallertidningar och tjänar pengar på mina nakna bröst, att lagen är till för dem och inte för demokratin och det fria ordet? Jag vill ha ett svar på det. Jag vill ha ett svar på om jag som artist, kändis och offentlig människa har någon som helst rättighet till ett fredat privatliv. Jag vet att min mamma inte kan ge mig detta i

födelsedagspresent, hur gärna hon än skulle vilja. Men den som kan ge mig en del av svaret är du. Du som läser här.

Jag blottar mig nu. Jag sätter allt jag har på ett enda kort. Hjälp mig att få mitt liv tillbaka. Hjälp mig att kunna få fortsätta att vara artist, att få sjunga för dig. Ställ dig på min sida. Köp inte dessa tidningar. Jag väntar på ditt svar.

Eva Dahlgren

Bilaga 5

Expressen 2001-03-16

Med anledning av Se & Hörs löpsedel och artikel: Jag kräver respekt!

Jag skriver låtar. Jag jobbar nätter ibland, tidiga mornar ibland. Det är rock'n'rolltider. Jag har ett eget musikförlag "Regina Says...". Jag driver ett eget företag. Jag har gjort två album, "Unique" och "Year Zero". Spelat in fyra musikvideor. Just nu är jag i full gång med att spela in min tredje platta, "Everybodies darling".

Inför tredje plattan skriver jag låtar och producerar ihop med Conny Bloom och vi jobbar i hans studio och i min, Tornet, en lokal mitt företag hyrt i över sju år. Just nu delar jag Tornet med min sons far som också han är låtskrivare och producent. Vi är och har alltid varit goda vänner. Ofta har vi vår son med oss i studion. Vi jobbar med massa olika människor och ibland är vi av praktiska skäl där samtidigt. Vi flyttar in nya musikprylar och andra grejer hela tiden – ibland även en massa leksaker till vår son. Så har det alltid varit. Vare sig jag varit gift eller inte. Av detta har Se & Hör gjort en story om att jag har skilt mig och flyttat ihop med mitt barns far. Jag ber härmed att få dementera detta och ber att få respekteras som yrkeskvinna och människa. Jag ber att få färdigställa "Everybodies darling"-plattan utan att för den skull ha "flyttat ihop" med alla jag jobbar med.

Jag hade bestämt mig för att aldrig gå i polemik med skvallerpressen. Jag har alltid tänkt att dom skriver ju vad dom vill ändå. Det är väl inte så farligt. Jag ska inte slösa min energi. Jag skriver en ny låt i stället. Och vem har råd att stämna dom? Inte jag i alla fall. Och det vet dom.

Sedan min son var nyfödd, endast två veckor gammal och jag gick min första promenad med honom på magen, har dom stått och lurpassat eller förföljt mig. En paparazzo skrämde vettet ur mig genom att kasta sig fram bakom ett gathörn och tokfotografera mig och min son klockan nio på morgonen. Jag ber honom sluta så aggressivt man nu kan, ensam, med ett nyfött barn på magen. Han slutar inte och jag får fly springandes därifrån. Jag bröt ihop totalt. Hjärtklappning. Chockad. Bilderna återfanns i Se & Hör. Jag var ammandes och fragil och vågade inte sätta ner foten då. Men det gör jag nu.

Nu får det vara nog. Nån jävla måtta får det vara. Det räcker nu.

Visst kan man garva åt uppfinningsrikedomen kring dessa löjeväckande och säljande löpsedlar ibland, men när det drabbar ens barn, ens nära och kära och ens yrkesheder då fastnar garvet i vrångstrupen. Dom går över gränsen. Dom kränker dom människor dom tjänar pengar på. Allt jag kan säga till er: Don't bite the hand that feeds you.

Det här blir det sista jag gör som över huvud taget handlar det minsta om mitt privatliv. Från och med nu, tystnad. Vill ni höra vad jag har att säga får ni lyssna på mina plattor. Nu vill jag vara i fred. Ska ni ha ett citat så plocka dom nu för det blir inga fler.

I'm not bitter, I'm just pissed off.

Regina Lund

Källförteckning

Offentligt tryck

Prop 1962:10 med förslag till brottsbalk

SOU 1953:14 Förslag till Brottsbalk

Rättsfall

NJA 1962 s 141 II

NJA 1966 s 565

NJA 1976 s 150

NJA 1992 s 594

NJA 1994 s 637

Litteratur

Axberger, Hans-Gunnar
Tryckfrihetens gränser (cit. Axberger I)
Liber Förlag
Stockholm 1984.

Axberger, Hans-Gunnar
Tänka fritt är större (cit. (Axberger II)
Fritzes Förlag AB
Stockholm 1995

Axberger, Hans-Gunnar
Pressetik – En översikt över pressetiska konflikter, regler och synsätt (cit. Axberger III)
Juristförlaget JF AB
Stockholm 1994

Cars, Thorsten
Danowsky, Peter
Pressen inför rätta – Tryckfrihetspraxis 1970 – 1981 (cit. Cars-Danowsky)
P A Nordstedt & Söners Förlag
Stockholm 1982

Holmqvist, Lena
Leijonhufvud, Madeleine
Per Ole Träskman
Wennberg, Suzanne
Brottsbalken – En kommentar. Del I (1-12 kap.). Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m. (cit. Holmqvist mfl.)
Upplaga 7:1
Nordstedts Juridik AB
Stockholm 1998

Jareborg, Nils
Brotten. Första Häftet. Grundbegrepp. Brotten mot person (cit. Jareborg)
Andra upplagan
P A Nordstedt & Söners Förlag
Stockholm 1984

Nylander Christina
Medierätt 1 – Yttrandefrihet och tryckfrihet i tryck, radio och tv (cit. Nylander)
Andra upplagan
Studentlitteratur
Lund 2000

Strömberg, Håkan
Tryckfrihetsrätt och annan yttrandefrihetsrätt (cit. Strömberg)
Studentlitteratur
Lund 1999

Tidskrifter

Se & Hör

22/99

32/2000

33/2000

48/2000

3/2001

12/2001

20/2001

Hänt Extra

31/2000

10/2001

Hennes

13/2000

Dagens Nyheter

3 juni 1999

Göteborgs Posten

Aveny Bilaga 16.03 – 22.03.01

Expressen

16 mars 2001

Internetadresser

www.publicistklubben.a.se

www.po-pon.org

www.tu.se

www.pressenstidning.se